

2013

Karakter, de kracht van het Friese paard!

Tamara Bruinewoud

Geke de Goede

Hogeschool

**VAN HALL
LARENSTEIN**

ONDERDEEL VAN WAGENINGEN UR

Karakter, de kracht van het Friese paard!

Karakter, de kracht van het Friese paard!

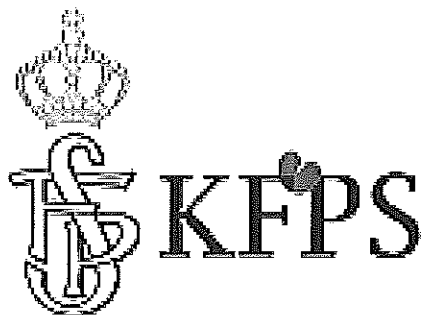
*Een onderzoek naar het gewenste karakter van het Friese paard en
de opzet van een meetinstrument hiervoor*

Maart 2013, Leeuwarden

Een afstudeerscriptie in opdracht van het Fries Paarden Stamboek
Afstudeerscriptie Paard & Management, onderdeel van Diermanagement

Auteurs: **Tamara Bruinewoud** (910811002)
Geke de Goede (920312001)

Begeleiders: Marcella Dobbelaar &
Gerrit de Jong

Hogeschool

**VAN HALL
LARENSTEIN**

ONDERDEEL VAN WAGENINGEN UR

Voorwoord

Voor onze major Paard & Management in de opleiding Diermanagement hebben wij de module Hdm63; de paardenfluisteraar als wetenschapper, gevolgd. Hierbij hebben wij een relatief klein onderzoekje gedaan naar de erfelijkheid van het karakter van het Friese paard. Dit onderwerp heeft ons destijds zo geboeid, dat wij hier graag ook ons afstudeerproject van wilden maken. Door omstandigheden was dit helaas niet mogelijk, maar dit bracht ons wel bij het Fries Paarden Stamboek (verder benoemd als KFPS).

Tijdens ledenvergaderingen van het KFPS kwam naar voren dat de leden van mening zijn dat het karakter van het Friese paard aan het veranderen is, in de negatieve zin. Het KFPS wil graag weten of dit werkelijk zo is en hoe zij de eventuele veranderingen tegen kunnen gaan. Zo zijn wij samen met Ids Hellinga (directeur KFPS) op ons huidige afstudeeronderwerp gekomen.

Wij willen heel graag in het speciaal de volgende mensen bedanken voor hen medewerking: Marcella Dobbelaar, Waling Haytema, Ids Hellinga, Gerrit de Jong, Herman Kamminga. Hier op alfabetische volgorde van achternaam genoemd. Daarnaast willen wij alle respondenten bedanken die ons aan informatie geholpen hebben zodat wij dit onderzoek uit hebben kunnen voeren.

Tamara Bruinewoud & Geke de Goede

Leeuwarden

Maart 2013

Summary

This is the report concerning the research of the desired personality for the Friesian horse and the making of a scoring form to measure the personality.

The KFPS is the breeding association of the Friesian horse. By means of selection of the stallions and predicates for the mares they try to achieve their breeding goal. In other words, breeding the ideal Friesian horse. One of the most important parts of this ideal Friesian horse is the great personality. Despite the great importance, the attention for personality in the breeding goal and breeding program is small. One of the reasons could be that the description of the desired personality is complex, especially in combination with the growing attention for the Friesian horse as a sport horse. Besides that, personality is also more difficult to measure than the other breeding characteristics.

At the moment the personality of the young horses is determined during the ABFP tests and the stallion performance tests by the team of trainers. The horse is given a grade between one and ten for willingness to work and the behavior in the stables. Truth of the matter is that there is no systematic way of doing this and the grading is way too subjective.

During the member meetings members of the KFPS said that the personality of the Friesian horse is changing and not in the good sense. There is, however, no proof to support this claim. Besides this, the members are opinionated that the KFPS is not giving the horse's personality the attention it requires and something has to change here.

The research's objective is starting the developing of a scoring form for measuring the personality of the Friesian horse. The main research question is: *"what is, according to the users, the desirable personality of the Friesian horse, is the personality changing and how can the KFPS judge the personality of the Friesian horse?"*

There is still little scientific information available about measuring the personality of horses. Fortunately, there are some methods available to do so. These methods vary from determining the horses (facial) appearance to scoring the horse behavior according to different tests and from aptitude tests to surveying the owner/trainer. Consultation with the KFPS showed that none of the methods, stated above, is the ideal method for the KFPS. The KFPS did indicate that a variation on the survey currently seems to be the most suitable method to judge the personality of the Friesian horse. During this research it was the aim to create a score form, which can serve as a "survey form".

The data, used during this research, is mostly gathered by interviewing and surveying the users of the Friesian horse. The respondents are divided into three user groups: 'recreation', 'basic sports', '(sub)top and professionals', in addition, the respondents group 'KFPS' was added, these are people closely associated with the KFPS.

First of all, the motivation for this research has been examined. The motivation for this research was the claim that the personality of the Friesian horse is changing. During the interviews it was asked if the interviewed thought this is true.

From the interviews it turns out that not everybody completely agrees. When asked if the personality of the Friesian horse is changing, the average opinion is that there is a slight change occurring. This change is mostly sensed by people who handle a lot of different horse including horse of other people.

People are not very concerned, though, about the personality. But that it is important to stay alert at the current situation, because the personality as it is now has to be conserved, is an opinion that is shared by everyone. Conservation of the current personality is also important to retain the biggest group of buyers of the Friesian horse: the recreational riders.

Also, the interviewed stated that it is of great importance that there will be created a good method for determining the horses' personality and that this will be documented. This way it can be taken into account better by the breeders

It is considered of great importance that the personality of the Friesian horses will be determined. Before the KFPS can start measuring the personality of the horses, it should first be clear what will be measured. The KFPS wants to score the personality characteristics that are desirable by the users of the Friesian horse. Interviewing concludes that the users want a Friesian horse which is: willing to work, reliable, phlegmatic, good natured, curious and obedient and has a good learning ability.

The personality characteristics stated above will be used to assess the personality of the Friesian horse. Due to the fact that some of the personality characteristics have an extensive definition, the decision has been made to divide some of the personality characteristics in sub-personality characteristics for the scoring form. To make the scoring form a little more specific.

In cooperation with the KFPS and the team of trainers for the ABFP tests a first draft for the scoring form was put together. In the making of this first draft, the results from the interviews were not taken into account because these results were not available at the time. With this first draft a test has been done with the horses doing their ABFP exam that day.

With the information from the interviews, the instructions of the team of trainers and the results of the test with the first draft a second score form has been put together.

When the members of the team of trainers are filling in the scoring form, it is of great importance this will be done individually, without deliberating with the other reviewers and that the definitions of the personality characteristics are attached to the score form.

The overall conclusion that can be made is that the users of the Friesian horse do, in fact, sense a change in the personality of the horse. They are not concerned about this change yet, but they are strongly opinionated that there has to be kept a better eye on the personality. The KFPS can hold a firmer grip on the personality of the horses by determining what the personality is these horse have by using the score form. With this information the breeder can make a better considered choice with regard to the stallion for his mare. This is assuming the fact that personality is hereditary.

The KFPS is recommended to bring more attention to the future information about the personality of the Friesian horse. The breeders should become more aware of the importance of this information.

In addition, it is recommended not to stop doing research. To really be able to select on personality, first the heritability needs to be examined and calculated. The success of the selection on personality and the choices to be made here, depend strongly on how high the heritability of the horses' personality is.

Samenvatting

Dit is het onderzoeksrapport over het onderzoek naar het gewenste karakter van het Friese paard en de opzet van een scoreformulier hiervoor.

De Koninklijke vereniging het Friesch paarden-stamboek (KFPS) is de fokvereniging voor fokkers van het Friese paard die door middel van strenge selecties op hengsten en predieten voor merries haar fokdoel probeert te verwezenlijken; met andere woorden, het ideale Friese paard te fokken. Eén van de belangrijkste onderdelen van de ideale Fries is het goede karakter. Ondanks het grote belang van een goed karakter is de aandacht ervoor in het fokdoel en fokprogramma summier. De reden hiervoor is wellicht gelegen in het feit dat de beschrijving van het gewenste karakter, zeker ook met de toenemende aandacht voor sporteigenschappen, een complexe zaak is. Daarnaast is karakter ook lastiger meetbaar dan andere raskenmerken.

Momenteel wordt het karakter van de jonge Friese paarden tijdens de ABFP testen (Aanleg- en Bruikbaarheidstest Friese Paarden) en het centraal onderzoek voor de hengsten ingevuld door het trainersteam. Er wordt een cijfer gegeven voor werklust en een cijfer voor gebruiksgemak. Feit is echter dat hier geen systematische aanpak in is en dat de beoordeling té subjectief is.

Tijdens de ledenvergadering(en) is aangekaart dat het karakter van het Friese paard in de negatieve zin verandert. Hier zijn echter geen bewijzen voor. Daarnaast vindt men dan het stamboek onvoldoende aandacht schenkt aan het karakter en vindt men dat hier iets aan gedaan moet worden.

Het doel van dit onderzoek is een begin te maken met het ontwikkelen van een scoreformulier voor het meten van het karakter van het Friese paard. De hoofdonderzoeksvraag is: *“Wat is volgens de gebruikers het gewenste karakter van het Friese paard, verandert het karakter en hoe kan het stamboek het karakter van het Friese paard beoordelen*

Er is nog beperkt wetenschappelijk informatie beschikbaar over bepaalde aspecten van het karakter van paarden. Wel zijn er al een aantal manieren bekend waarop het karakter van paarden vastgesteld kan worden. Deze variëren van het kijken naar uiterlijke kenmerken tot het beoordelen van het gedrag met verschillende testjes en van aanlegtesten tot het afnemen van een enquête aan de eigenaar/trainer. In overleg met het KFPS is gebleken dat geen van de bovenstaande methodes dé ideale methode is voor het KFPS. Wel zegt het KFPS dat een variatie op de enquête aan de trainers hen op dit moment het meest geschikt lijkt om het karakter van het Friese paard vast te stellen. Er is tijdens dit onderzoek naar een scoreformulier toegewerkt wat als een soort “enquêteformulier” kan dienen.

De data, gebruikt tijdens dit onderzoek, zijn voornamelijk verzameld door interviews en enquêtes af te nemen bij de gebruikers van het Friese paard. De respondenten zijn opgedeeld in drie gebruikersgroepen: ‘recreatie’, ‘basissport’, ‘(sub)top en professionals’, daarnaast is de respondentengroep ‘KFPS’ toegevoegd, dit zijn mensen nauw verbonden bij het KFPS.

Allereerst is de aanleiding voor dit onderzoek onder de loep genomen. De aanleiding van dit onderzoek is dat de leden tijdens de ledenvergadering(en) gemeld hebben een verandering in het karakter van het Friese paard op te merken. Tijdens de interviews is gevraagd in hoeverre de respondenten het met deze signalering eens zijn.

Uit de interviews en enquêtes is gebleken dat de meningen omtrent het karakter van het Friese paard verschillen. Wanneer gevraagd wordt of het karakter van het Friese paard verandert laat men toch weten dat er over het algemeen een lichte verandering optreedt welke voornamelijk opgemerkt wordt door de personen welke veel paarden van derden in handen krijgen zoals trainers op trainingsstallen.

Er treedt echter nagenoeg geen bezorgdheid op over het karakter van het Friese paard. Wel vinden de respondenten het erg belangrijk om alert te blijven bij de huidige situatie omdat men wel graag het huidige karakter van het Friese paard wil behouden. Het behoud van dit karakter is eveneens belangrijk voor de markt waar het Friese paard op wordt afgezet, namelijk de recreatie ruiter.

Daarnaast vinden de respondenten het belangrijk dat er een goede methode wordt ontwikkeld om het karakter van het Friese paard te scoren en vast te leggen. Met deze resultaten kunnen de fokkers betere rekening houden met het karakter bij het maken van de hengstenkeuze.

Het wordt belangrijk gevonden dat het karakter van de Friese paarden vastgesteld gaat worden. Voor het KFPS dit echter in uitvoering gaat brengen, dient duidelijk te zijn wat gemeten gaat worden. Het KFPS wil scoren op de karaktereigenschappen die gewenst zijn bij de gebruikers van het Friese ras. Uit de afgenomen interviews en enquêtes blijkt dat men een Fries wil die werkwillig, betrouwbaar, flegmatisch, goedaardig, nieuwsgierig en braaf is en een goed leervermogen heeft.

Bovengenoemde karaktereigenschappen zullen in de toekomst als beoordelingscriteria voor karakter gaan dienen. Gezien het feit dat sommige van deze karaktereigenschappen redelijk uitgebreide definities hebben is er voor gekozen sommige karaktereigenschappen voor het scoreformulier in onderdelen (factoren) te splitsen. Hierdoor kunnen de beoordelaars het karakter van de paarden preciezer beoordelen.

In samenwerking met het KFPS en het trainersteam voor de ABFP testen is een eerste opzet van het scoreformulier gemaakt. In deze opzet is geen rekening gehouden met de resultaten van de interviews omdat deze resultaten er destijds nog niet waren. Met deze eerste opzet is een test gedaan met de paarden die op die dag examen deden voor de ABFP test.

Met de informatie van de interviews, de aanwijzingen van het ruiterteam dat de paarden moet gaan beoordelen en de resultaten van deze test met een eerste opzet van het scoreformulier is uiteindelijk een tweede scoreformulier tot stand gekomen.

Bij het invullen van het scoreformulier is het wel zeer belangrijk dat de beoordelaars dit individueel en zonder overleggen doen en dat de definities van de karaktereigenschappen bijgevoegd worden.

De conclusie die getrokken kan worden is dat de gebruikers van het Friese paard daadwerkelijk een verandering opmerken in het karakter van het Friese paard. Zij maken zich echter nog geen zorgen over deze veranderingen, maar zijn wel van mening dat er meer grip op het karakter moet komen. Er kan meer grip op het karakter komen door aan de hand van een scoreformulier bij de paarden vaststellen wat het karakter is. Met deze informatie kan de fokker een beter overwogen keuze maken met betrekking tot de hengstkeuze voor zijn merrie. Hierbij wordt er wel vanuit gegaan dat karakter in zekere mate erfelijk is.

Het wordt het KFPS aangeraden de informatie die in de toekomst verkrijgbaar wordt over het karakter meer onder de aandacht te gaan brengen. De fokkers moeten meer doordrongen worden van het belang van deze informatie.

Daarnaast wordt het aangeraden hier niet te stoppen met het doen van onderzoek. Om werkelijk te kunnen gaan selecteren op het karakter dient eerst de erfelijkheidsgraad van het karakter onderzocht en berekend te worden. Het succes van de selectie op karakter en de te maken keuzes hierbij hangen namelijk sterk samen met hoe hoog de erfelijkheidsgraad van het karakter van het Friese paard is.

Inhoudsopgave

Pagina:

Inleiding	11
1. Veranderingen in het karakter van het Friese paard	15
1.1 Methoden en technieken veranderingen karakter van het Friese paard	15
1.2 Resultaten veranderingen karakter van het Friese paard.....	16
1.3 Conclusie ten aanzien van de veranderingen van het karakter van het Friese paard	25
2 Het gewenste karakter van het Friese paard volgens haar gebruikers	27
2.1 Methoden en technieken het gewenste karakter van het Friese paard	27
2.2 Resultaten ten aanzien van het gewenste karakter van het Friese paard	28
2.3 Conclusie ten aanzien van het gewenste karakter van het Friese paard.....	29
3 Beoordelingscriteria voor karakter	30
3.1 Methoden en technieken beoordelingscriteria voor karakter	30
3.2 Resultaten beoordelingscriteria voor karakter.....	30
3.3 Conclusie ten aanzien van de beoordelingscriteria voor karakter.....	33
4 Eerste testfase	34
4.1 Methoden en technieken eerste testfase	34
4.2 Resultaten van de eerste test fase	36
4.3 Conclusie ten aanzien van de eerste testfase	45
5 Tweede opzet van het scoreformulier.....	47
5.1 Methode en technieken tweede opzet van het scoreformulier	47
5.2 Resultaten tweede opzet van het scoreformulier.....	48
5.3 Conclusie ten aanzien van de tweede opzet van het scoreformulier	50
6 Discussie	51
7 Conclusie en aanbeveling	52
7.1 Conclusie	52
7.2 Aanbeveling	55
Literatuur.....	56
Bijlage I: De gewenste karaktereigenschappen bij een Fries paard.....	57
Bijlage II: Definities van de karaktereigenschappen	58
Bijlage III: Scoreformulier.....	59
Bijlage IV Resultaten correlaties tussen de factoren	61

Inleiding

Het KFPS is de fokvereniging van het Friese paard die door middel van strenge selecties op hengsten en predicaat voor merries haar fokdoel probeert te verwezenlijken. Met andere woorden; het ideale Friese paard te verkrijgen. Het KFPS probeert zoveel mogelijk informatie over de vererving van de hengsten aan haar leden te geven, niet alleen met betrekking tot de exterieurkenmerken maar ook van de beweging en de sportaanleg. Daarnaast wordt de spermakwaliteit beoordeeld.

Het betrouwbare karakter is, naast de hierboven genoemde raskenmerken, één van de belangrijkste raskenmerken van het Friese paard. Desondanks is de aandacht ervoor in het fokdoel en fokprogramma summier. De reden hiervoor is wellicht gelegen in het feit dat de beschrijving van het gewenste karakter, zeker ook met de toenemende aandacht voor sporteigenschappen, een complexe zaak is. Daarnaast is karakter ook lastiger meetbaar dan de andere raskenmerken. (Hellinga, persoonlijk gesprek, 29 oktober 2012).

De leden van het KFPS hebben aangekaart dat het karakter van het Friese paard in de negatieve zin aan het veranderen is en dat zij vinden dat er te weinig aandacht besteed wordt aan het karakter. De fokwaarden van veel andere kenmerken zoals exterieurkenmerken en sportaanleg zijn inmiddels vast te stellen maar voor karakter geldt dit helaas niet. Het is de bedoeling dat er, indien mogelijk, in de toekomst een methode ontwikkeld wordt waardoor van elke dekhengst bekend wordt wat zijn fokwaarden zijn ten aanzien van bepaalde karaktereigenschappen, net zoals dit het geval is als voor exterieurkenmerken. (Hellinga, persoonlijk gesprek, 29 oktober 2012)

Het karakter van de jonge paarden wordt nu tijdens de ABFP testen (Aanleg- en Bruikbaarheidstest Friese Paarden) ingevuld door het trainersteam. Er wordt een cijfer gegeven voor werklust en een cijfer voor gebruiksgemak. Feit is echter dat hier geen systematische aanpak in is en dat de beoordeling té subjectief is. Er zijn geen goede definities van deze twee begrippen waardoor deze door een ieder anders opgevat kunnen worden. Het cijfer dat het paard ontvangt is afhankelijk van wat de, op dat moment werkzame, beoordelaar als het ideale karakter beschouwt en wat deze onder de twee voornoemde begrippen verstaat.

Er is nog beperkt wetenschappelijk informatie beschikbaar over het kwalificeren van het karakter van paarden. Daarnaast is het nog onbekend hoe andere eigenschappen van het paard invloed kunnen hebben op het karakter. Het zou mogelijk kunnen zijn dat wanneer geïnvesteerd wordt in één eigenschap van het paard, bijvoorbeeld de sportprestaties, het paard op een andere eigenschap in moet leveren, het betrouwbare karakter bijvoorbeeld. Dit zou mogelijk het geval kunnen zijn wanneer beide eigenschappen van dezelfde genen afhankelijk zijn. Door het sportgericht fokken zou het betrouwbare karakter mogelijk in gevaar kunnen komen doordat het paard hier op moet inleveren.

Het is waarschijnlijk dat een paard met goede sportprestaties een hier bij passend sportkarakter heeft. De kans bestaat dat dit karakter niet voldoende passend is bij één van de belangrijkste kenmerken van het Friese paard: het betrouwbare karakter.

Duidelijke, objectieve informatie betreffende het karakter van de paarden is gewenst, omdat het karakter van grote invloed is op zowel het gedrag in de dagelijkse omgang als op de sportprestaties. Hoe paarden zich tijdens het rijden en/of menen gedragen is zowel afhankelijk van het eigen karakter als dat van de ruiter/menner en het samenspel hiervan (Hausberger, 2007). Meer kennis over de vererving van het karakter van verschillende dekhengsten kan mogelijk een goed middel zijn om betere paard-mens combinaties te maken en zo ongelukken te voorkomen en de paardensport veiliger te maken.

Belangrijk is om eerst een beeld te hebben van wat karakter nu eigenlijk is. Karakter is een lastig te omschrijven begrip en er worden hier dan ook veel verschillende definities van gegeven. Vrij vertaalt, beschrijft Mills karakter als volgt: "Persoonlijkheid beschrijft de biologisch gebaseerde tendens van het gedrag van een individu. Het verwijst naar de min of meer stabiele, interne factoren die het gedrag van een dier constant maken, en verschillend van het gedrag dat andere individuen behorende tot dezelfde soort zouden manifesteren in vergelijkbare situaties." (Mills, 1998)

Een andere definitie van karakter is: "het karakter van een individu legt de basis van het gedrag dat uitgevoerd wordt. Het is de houding van een dier tegenover de voortdurende veranderingen en uitdagingen in zijn omgeving" (Mason, 1984).

Een bijkomend feit is dat het karakter nauwelijks verandert naarmate een individu ouder wordt (Visser 2002).

Er zijn al wel verschillende methoden ontwikkeld en onderzocht om het karakter van paarden vast te stellen, maar geen van deze methoden is ideaal voor het KFPS. De meest bekende methoden zijn:

- Novel Objecttest:

Tijdens de Novel Objecttest wordt een deel van het karakter, van een paard beoordeeld door de reactie op een onbekend voorwerp te meten. Hierbij wordt het paard in een bekende, rustige omgeving gezet en wordt na enige tijd een voor het paard onbekend, voorwerp in het midden van de bak geplaatst. (Visser 2002)

- Handlingtest:

Tijdens de handlingtest wordt een deel van het karakter van een paard beoordeeld door de reactie op een onbekend voorwerp op de grond en een onbekende leider te meten. Hierbij wordt het paard aan de hand over een zijl geleid en wordt gelet op hoe gemakkelijk het paard mee loopt en hoeveel vertrouwen het in zijn geleider heeft. Het paard wordt hierbij niet meer gedwongen dan een lichte druk op het halstertouw. (Visser, 2002)

- Aanlegtest:

Tijdens de aanlegtest wordt een deel van het karakter van een paard beoordeeld door de reactie van het paard op de ruiter te meten. Hierbij worden de paarden onder het

zadel gereden en beoordeeld door iemand die de combinatie vanaf de grond bekijkt, deze vult een hiervoor opgesteld formulier in. (Visser, 2002)

- Uiterlijke kenmerken:

Deze methode is het voorspellen van het karakter van een paard en het doen van karakteranalyses aan de hand van uiterlijke kenmerken en dan voornamelijk die van het hoofd. Hierbij wordt gelet op de vorm, grootte en plaats van het profiel (neuslijn), de kaken, bulten en uitstulpingen, de snuit, mond, lippen, neusgaten, kin, ogen, oren en kruinen. Linda Tellington-Jones heeft hier onderzoek naar gedaan bij 1.500 paarden. Dit onderzoek was erop gericht uiterlijke kenmerken te koppelen aan gedragskenmerken. (Tellington-Jones, 1999)

- Human approachtest:

De human approach test wordt gebruikt om de algemene angst van een dier voor de mens te meten. Dit kan door karakter worden bepaald maar ook door eerdere ervaring met mensen (mens- dier relatie). Hierbij staat het dier, in dit geval het paard, in zijn gebruikelijke omgeving en wordt benaderd door een mens. Deze loopt vlot, zelfverzekerd en doelbewust naar het dier toe. Het aanraken van het dier kan hierbij meegenomen worden. (Birke et al., 2011)

- Enquête aan de trainers:

Hierbij wordt de mening van de ruiters en/of trainers van het paard gevraagd. Uit onderzoek is gebleken dat het bepalen van het karakter behoorlijk accuraat gedaan kan worden met behulp van een vragenlijst aan de mensen die dagelijks met het paard werken (French, 1993; Le Scolan et al, 1997; Anderson et al, 1999; Morris et al, 2002; Momowanza et al, 2003,2005).

Een goed voorbeeld van een uitgebreide enquête voor de trainers is de 'Horse Personality Questionnaire' (HPQ) (Lloyd et al., 2007). De HPQ bestaat uit een lijst van dertig gedragsmatige bijvoeglijknaamwoorden, waarvan een duidelijke beschrijving bijgevoegd was. Enkele voorbeelden zijn: betrouwbaar, koppig, angstig en nieuwsgierig. Voor ieder kenmerk wordt een score gevraagd van 1 tot en met 7, waarbij 1 geen expressie en 7 maximale expressie betekende.

Met deze dertig kenmerken worden de paarden op de volgende zes karaktereigenschappen beoordeeld:

1. Dominantie
2. Angstigheid
3. Energiek
4. Beschermend
5. Nieuwsgierigheid
6. Sociaal naar andere paarden. (Lloyd et al., 2007)

In overleg met het KFPS is gebleken dat geen van de bovenstaande methodes dé ideale methode is voor het KFPS. Wel zegt het KFPS dat een variatie op de enquête hen op dit moment het meest geschikt lijkt om het karakter van het Friese paard vast te stellen. Hier is tijdens dit onderzoek dan ook naar toe gewerkt.

Het doel van dit onderzoek was een begin te maken met het ontwikkelen van een scoreformulier voor het meten van het karakter van het Friese paard. De hoofdonderzoeksvraag is: *“Wat is volgens de gebruikers het gewenste karakter van het Friese paard, verandert het karakter en hoe kan het stamboek het karakter van het Friese paard beoordelen?”*

Om antwoord op deze vraag te geven zijn een zestal deelonderzoeksvragen opgesteld:

1. In hoeverre verandert het karakter van het Friese paard?
2. Hoe wordt het gewenste karakter van het Friese paard door de gebruikers gedefinieerd?
3. Zijn er verschillen tussen wat de afzonderlijke gebruikersgroepen als het gewenste karakter beschouwen?
4. Welke karaktereigenschappen kunnen als beoordelingscriteria dienen voor het vaststellen van het karakter van het Friese paard?
5. Zijn er relaties tussen de verschillende karaktereigenschappen van het Friese paard?
6. Op welke manier kan de enquête om het karakter van het Friese paard vast te stellen door het KFPS in de praktijk gebruikt worden?

Leeswijzer

Deze scriptie beschrijft het onderzoek naar het karakter van het Friese paard en de ontwikkeling van een scoreformulier om het karakter te beoordelen. Het onderzoek kan worden opgesplitst worden in drie delen.

Eerst zal het karakter van het Friese paard besproken worden. Uit de afgenomen interviews is gebleken hoe de gebruikers over het karakter van het Friese paard denken en welke karaktereigenschappen zij wensen bij het Friese paard. Deze gewenste karaktereigenschappen vormen de basis van het scoreformulier wat in hoofdstuk 5 gepresenteerd wordt.

Als tweede heeft naast de interviews een test plaats gevonden met de eerste opzet van het scoreformulier, deze eerste opzet staat los van de resultaten van de interviews.

Het derde en laatste onderdeel geeft weer hoe de resultaten van de interviews en die van de test met de eerste opzet samen hebben geleid tot de tweede opzet van het scoreformulier. Deze tweede opzet is het scoreformulier zoals het aangeleverd wordt bij het KFPS.

In hoofdstuk 1 wordt deelvraag 1 beschreven. Het vraagstuk betreffende deelvraag 1 is ook direct de aanleiding voor dit onderzoek geweest.

In hoofdstuk 2 worden deelvraag 2 en 3 Toegelicht. Hier zal behandeld worden wat de gebruikers nu willen van het karakter van het Friese paard.

In hoofdstuk 3 wordt deelvraag 4 uitgewerkt. Dit betreft de karaktereigenschappen die als beoordelingscriteria zullen gaan dienen.

In hoofdstuk 4 wordt deelvraag 5 beschreven. Hier worden de resultaten van de eerste testfase getoond

In hoofdstuk 5 wordt deelvraag 6 uitgewerkt. Hierin worden de laatste stappen tot het scoreformulier behandeld en wordt het definitieve scoreformulier gepresenteerd.

1. Veranderingen in het karakter van het Friese paard

Dit hoofdstuk heeft betrekking tot de eerste deelvraag, welke ook direct de motivatie voor dit onderzoek weergeeft; *“In hoeverre verandert het karakter van het Friese paard?”*

1.1 Methoden en technieken veranderingen karakter van het Friese paard

Om er achter te komen of het waar is dat het karakter van het Friese paard aan het veranderen of al veranderd is, zijn interviews en enquêtes afgenomen bij gebruikers van het Friese paard. Het is een relatief klein, indicatief onderzoek geweest om een beeld te vormen rondom deze vraag.

De informatie, waarmee de vraag rondom de verandering van het karakter verzameld beantwoord wordt, is op de volgende vier manieren vergaard:

1. Persoonlijke interviews, hiervan zijn audiofragmenten opgenomen en duurden gemiddeld een half uur.
2. Digitale enquête aan de gebruikers van het Friese paard, verspreid via paardenforum Bokt.
3. Interviews door middel van e-mailcontact.
4. Aantekeningen maken tijdens een paneldiscussie, georganiseerd door Fokvereniging Het Friesche Paard Midden Nederland. Het onderwerp van deze discussie was het karakter van het Friese paard. Het panel bestond uit: Sjouke de Groot, Ito Werkman, Hendrik Eppinga, Kathalijne Visser, Herman Wientjes, Jan Kruis en Ids Hellinga, het deelnemersveld in de zaal bestond voornamelijk uit fokkers.

Het Friese paard staat bekend als een veelzijdig paard en wordt gebruikt voor verschillende doeleinden en disciplines en door verschillende gebruikers. Omdat de verwachting was dat de verschillende gebruikers een ander gewenst karakter voor ogen hebben, zijn de gebruikers van het Friese paard, naar aanleiding van niveau en niet van discipline, in drie gebruikersgroepen onderverdeelt. Zoals eerder genoemd is van het KFPS ook nog niet geheel duidelijk hoe zij het gewenste karakter voor zich zien en hoe zij denken over veranderingen omtrent karakter. Om deze reden is een extra, vierde, interviewgroep toegevoegd met enkele mensen nauw verbonden aan het KFPS.

De vier verschillende interviewgroepen zijn de volgende geworden:

1. Recreatie (manegelessen, buitenritten en wedstrijden tot en met L2 niveau)
N = 11
2. Basissport (M1 tot en met Z2 niveau)
N = 7
3. (Sub)topsport (hoger dan Z2) en professionals (mensen die voor hen beroep dagelijks Friezen trainen)
N = 7 (exclusief de mensen aanwezig bij de paneldiscussie)
4. KFPS (mensen nauw betrokken bij het Fries paardenstamboek)
N = 3

De vragen die tijdens de interviews (zowel digitaal, via de e-mail en persoonlijk) gesteld zijn varieerden in kleine mate per interview, onder andere afhankelijk van de antwoorden die gegeven werden. Onderstaande vragen, die betrekking hebben op de verandering van het karakter, kwamen in ieder interview voor:

1. Het is tijdens de ledenvergaderingen aangekaart dat het karakter van het Friese paard aan het veranderen is, bent u het hier mee eens?
 - 1a. Zo ja, hoe bent u van mening dat deze verandering verloopt?
2. Bent u van mening dat het karakter van het Friese paard nu overduidelijk anders is ten opzichte van tien jaar geleden?
3. Vindt u het karakter van het Friese paard op dit moment goed en moet deze zoals het nu is behouden worden of is er verbetering nodig?
4. Maakt u zich zorgen over het karakter van het Friese paard?

1.2 Resultaten veranderingen karakter van het Friese paard

Deze paragraaf is verdeeld in de vier interviewvragen. Met behulp van citaten en ontlening van de respondenten van de interviews is een algemeen beeld van de antwoorden geschetst. De antwoorden worden per gebruikersgroep verwoordt. De citaten staan schuingedrukt en in de laatste alinea van de antwoorden per gebruikersgroep wordt een kleine samenvatting gegeven.

Deze tekst is geschreven vanuit de visie van de gebruikers van het Friese paard.

Omwillen van de privacy worden de namen van de geënquêteerden niet genoemd.

Interviewvraag 1: Het is aangekaart dat het karakter van het Friese paard aan het veranderen is, bent u het hier mee eens?

Recreatie

Op de vraag of het karakter aan het veranderen is wordt geantwoord met “ja”. Alle ondervraagden zijn het eens dat het karakter aan verandering onderhevig is. *“de Friese paarden die ik vroeger op de handelsstal onder het zadel kreeg waren minder heet, minder snel overprikkeld en zachter van karakter”*. Er wordt aangegeven dat de Friezen steeds moderner gefokt worden en dat dit waarschijnlijk een oorzaak is van de verandering van het karakter. *“Er wordt steeds meer op luxere types gefokt. Hiermee verandert ook het karakter in een heter paard. Soms zo heet dat ze zich in stressvolle situaties moeilijk laten bewerken. Hierdoor zijn de paarden niet meer voor iedereen geschikt”*. *“De Friese paarden stonden vroeger bekend als nuchtere koetspaarden, welke moeilijk buigbaar waren, een beetje flegmatiek en goede dravers”*.

Verder wordt er nog wel aangegeven dat het doorzettingsvermogen van de Fries wel behouden is gebleven.

De mening ten aanzien van deze vraag onder de ondervraagden is duidelijk. Ze zijn het er mee eens dat het karakter aan het veranderen is. Deze opvatting komt deels voort uit door hun eigen ervaring en door wat men om zich heen hoort. De paarden worden heter, maar dit wordt niet door iedereen als positief beschouwd.

Basissport

Op de vraag of het karakter van het Friese paard aan het veranderen is geeft de gebruikersgroep basissport aan dat zij van mening zijn dat dit wel het geval is. *“Ik vind een aantal Friese paarden 'heter' worden en misschien ook wat nerveuzer dan voorheen.”*

Maar ook wordt er aangegeven dat: *“gemiddeld is het nog niet zo merkbaar, aangezien mijn eigen paarden niet erg veranderen door gericht hengstengebruik.”* Al wordt hier wel het volgende bij vermeld: *“wel zie ik steeds vaker moeilijke Friese paarden op de manege.”*

De basissport is van mening dat het er wel enige vorm van verandering is. Bij de eigen gefokte paarden wordt deze verandering echter niet opgemerkt door gericht hengstengebruik

Professionals en (sub)top

Op de vraag of het karakter van het Friese paard aan het veranderen is, zijn er verschillende antwoorden gegeven door de respondenten. Er is een verschil zichtbaar tussen de ondervraagden welke de paarden zelf aankopen/fokken en de ondervraagden welke paarden krijgen voor training.

Bij paardeneigenaren wordt een verandering vaak niet opgemerkt. De ondervraagden zijn, wanneer het hun eigen paarden betreft, bewust bezig met het fokken/aankopen van paarden met een geschikt karakter en/of achterliggende bloedlijnen. Er wordt wel aangegeven dat zij om zich heen wel een verandering waarnemen. *“Ik merk het zelf niet zo zeer. Wij werken in ons eigen lijntje en zijn toch wel bewust bezig met de keuze van bepaalde dekhengsten. Om mij heen hoor ik wel wat veranderingen, met name in de sport.”*

De ondervraagden welke paarden trainen voor anderen, geven aan dat zij wel van mening zijn dat het karakter verandert. *“Ja, het karakter is wel wat aan het veranderen, de paarden worden ‘wat feller’.”*

Een eenduidige mening is niet vast te stellen. De mening van de ondervraagden varieert tussen aan de ene kant: het om zich heen horen van anderen dat het karakter verandert. Aan de andere kant wordt aangegeven: ja, het karakter verandert. Er kan gesteld worden dat er wel een trend zichtbaar is van een verandering in het karakter. De omvang van deze verandering kan alleen niet aangegeven worden.

KEPS

Op de vraag of het karakter van het Friese paard verandert, wordt vrij eenduidig geantwoord. Aangegeven wordt dat: *“Karakter in de gehele populatie is niet veranderd. De doelgroep is veranderd en daarmee de keuze uit de populatie ook.”* Ook wordt aangegeven dat het karakter constant blijft. *“Karakter blijft wel constant maar wij zijn wel bezig met bewuste combinaties tussen moeder en hengst.”*

Zichtbaar is dat de ondervraagden van mening zijn dat het karakter niet verandert. Deels wordt dit ook veroorzaakt door het bewust maken van combinaties tussen merrie en hengst.

Interviewvraag 1a: Zo ja, hoe bent u van mening dat deze verandering verloopt?

Recreatie

Volgens de ondervraagden is het fokken van het sporttype de oorzaak van de verandering van het karakter. *“Het Friese paard wordt meer een sportpaard met meer pit. Hierdoor zijn ze niet meer geschikt voor elke ruiter.” “In mijn omgeving hoor ik steeds meer mensen welke hun Fries paard aanbieden omdat deze niet geschikt is voor hen als recreant.”* Aangegeven wordt dat er misschien beter een oude en modernere foklijn kan worden uitgezet waarbij de Arabo Fries een invloed kan hebben in de moderne foklijn. Als oude foklijn zien ze graag de meer barokke paarden met hun koele, betrouwbare karakter. *“Als ik luxere Friezen wil, dan koop ik wel een Arabo Fries.”*

De ondervraagden zijn van mening dat het Friese paard verandert in een heter paard, welke vaak ongeschikt is voor de recreant.

Basissport

Volgens de ondervraagden komt de verandering door het veranderen van het type paard. *“Doordat het Friese paard steeds luxer wordt lijken ze ook sensibeler te worden.”* Het gevolg hiervan is dat de paarden wel beter bruikbaar zijn in de sport. Maar voor de beginnende ruiter raken ze wel minder geschikt. Ook wordt aangegeven dat de oorzaak van de verandering ligt bij: *“door het fokdoel, prestatiegericht, en de correlatie daarbij naar karakter.”*

Maar er wordt ook aangegeven dat de ervaring bij de paardengebruikers afneemt waardoor paarden moeilijker lijken dan dat ze daadwerkelijk zijn. *“Er is minder paard ervaring bij de gemiddelde paardengebruikers.”*

De basissport geeft twee verschillende oorzaken van het veranderen van het karakter. Aangegeven wordt dat dit zou worden veroorzaakt door een verminderende ervaring met paarden bij de gebruikers en/of het fokdoel waarmee de paarden luxer worden en sensibeler lijken te worden

Professionals en (sub)top

Volgens de respondenten ligt de oorzaak van het veranderende karakter bij het fokdoel. *“Er worden luxere paarden gefokt, soepeler, leniger met meer rek in hun lichaam, ze staan als het ware ‘hoger in het bloed’.”*

Tijdens de keuring wordt het paard welke het beste loopt meer gewaardeerd, dit zouden wel eens mogelijk de paarden met de ‘mindere’ karakters kunnen zijn. *“Op de keuringsbaan gaat het eigenlijk al mis. Een paard wat al op het randje zit van op de loop gaan die loopt apart en dat is wat ze graag willen zien. In de keuring willen ze die ‘hete fladders’ wel zien maar voor de topsport en de recreatie is dit helemaal niet gewenst.”*

“We willen steeds meer een sportpaard fokken en hierdoor krijg je ook een wat een ander karakter. Op een keuring komen de paarden met de brave karakters vaak (net) niet bij de top.” Doordat de paarden welke hoog gewaardeerd worden veel worden ingezet in de fokkerij, ontstaat een snelle verspreiding van, mogelijk, moeilijk bloed.

“Moeilijke hengsten goedkeuren en blijven gebruiken nadat bekend is dat zij moeilijke nakomelingen geven. Van deze hengsten zie je ook nogal eens meerdere jonge hengsten aangeboden voor de fokkerij. Dus een snelle verspreiding van moeilijk bloed.”

Daarnaast wordt ook genoemd: *“Er is steeds minder paard ervaring bij de gemiddelde paardengebruikers.”* De gebruiker ontbreekt het aan de kennis en vaardigheden om het paard juist te gebruiken, waardoor de paarden en hun karakter moeilijker lijken dan dat ze daadwerkelijk zijn.

Uit de antwoorden op de vraag hoe de respondenten denken dat het karakter verandert kan worden vastgesteld dat zij de oorzaak van de verandering van het karakter bij het gestelde fokdoel en fokbeleid zoeken. Daarnaast wordt aangegeven dat de kennis en vaardigheden vaak niet aanwezig zijn bij de gebruiker om het paard juist te behandelen. Hierdoor lijkt het een moeilijker paard dan dat het daadwerkelijk is.

KFPS

De ondervraagden zijn niet van mening dat het karakter verandert.

Interviewvraag 2: Bent u van mening dat het karakter van het Friese paard nu overduidelijk anders is ten opzichte van tien jaar geleden?

Recreatie

Op de vraag of het karakter anders is dan tien jaar geleden wordt enigszins verschillend geantwoord. Het merendeel geeft aan dat het karakter wel anders is. Een aantal van de ondervraagden zien deze verandering als iets positiefs. *“Ja, de paarden zijn meer meedenkend dan tien jaar geleden. Ook worden de paarden energiever en meer geschikt voor de dressuur.”* Ook wordt aangegeven dat: *“alle rassen wel veranderen qua karakter en dat dit niet alleen bij het Friese paard het geval is.”*

Daarnaast wordt geantwoord dat deze verandering juist negatief is. *“Ik heb het verschil duidelijk gezien qua karakter en ik ben er alles behalve blij mee.”*

Als laatste wordt nog opgemerkt dat de verandering bij eigen paarden niet wordt opgemerkt. *“Ik kijk selectief naar de hengsten die ik ga gebruiken. Ook kijk ik altijd eerst naar de hengst zelf bij de hengstenhouder(s).”*

Het merendeel geeft aan dat het karakter anders is dan tien jaar geleden. Deze verandering wordt zowel positief als negatief gezien. Wanneer er selectief wordt omgegaan met de inzet van dekhengsten wordt deze verandering niet altijd als nadelig gezien.

Basissport

Op de vraag of het karakter anders is dan tien jaar geleden, wordt aangegeven dat er geen overduidelijk verschil is. Wel wordt gezegd: *“Bepaalde hengsten drukken een stempel op de populatie”*. Hierdoor lijkt het alsof de populatie verandert wat niet het geval zou zijn.

Ook wordt er gezegd: *“Ja, maar gelukkig niet allemaal negatief. Sinds het fokdoel meer prestatiegericht is, moet het karakter in proporties meegroeien. Wees echter voorzichtig met teveel nadruk op prestatiegericht fokkerij. Prestatie is voor een belangrijk deel “wil om te winnen”. Deze dieren hebben ook de wil om te winnen van de gebruiker en dat maakt ze moeilijker in de omgang voor de gemiddelde gebruiker van het Friese paard.”*

De basissport geeft aan dat het karakter wel anders is al tien jaar geleden. Maar dit wordt niet wordt niet allemaal als negatief beschouwt. Ook zijn er een aantal hengsten welke een grote invloed hebben op het beeld van de populatie terwijl dit niet het geval is.

Professionals en (sub)top

Bij de ondervraagden welke ook paarden trainen voor anderen, komt naar voren dat zij van mening zijn dat het karakter wel aan verandering onderhevig is.

“Van rustige, betrouwbare Friese paarden voor recreatie en sport ontwikkelt het zich steeds meer in een steeds temperament voller paard welke voor de recreant/amateur steeds minder geschikt is. Juist deze kenmerken, rustig en betrouwbaar, zijn echter wel de kenmerken waar het ras voor staat. Het stamboek moet er voor waken dat de karaktereigenschappen waar de Fries mee geassocieerd wordt niet de verkeerde kant uitgaan. Hierdoor kunnen paarden ontstaan met een dusdanig karakter welke alleen door een select groepje topruiters te gebruiken zijn. De rest van de ruiters en menners kunnen hier amper mee omgaan omdat zij de handigheid niet bezitten om deze paarden te gebruiken.”

Ook wordt aangegeven dat je bepaalde bloedlijnen heel veel kunt zien opkomen. *“Ja, bepaalde bloedlijnen zie je heel veel opkomen. In het voorbeeld van Doitzen, niet alleen de nakomelingen van Doitzen maar ook al paarden met een Doitzen als moeder of een combinatie van Doitzen x Tjerk of Doitzen x Oege. Hierdoor krijg je bloedlijnen die veel ‘scherp bloed’ geven.”*

Eveneens voor de topsport kunnen deze paarden ongeschikt zijn. *“Voor de topsport zijn deze paarden ook niet ideaal. Wij hebben wel de handigheid om ze goed te kunnen gebruiken maar wanneer ze eenmaal wel betrouwbaar zijn dan ontbreekt de werklust van de paarden.”*

In de tuigsport zijn deze paarden vaak ook ongeschikt. *“Je rijdt hier het paard op extase en dan moet hij wel betrouwbaar zijn. Je wilt niet dat de extase omslaat in onbetrouwbaarheid of vlucht gedrag.”*

De ondervraagden welke paarden gebruiken welke door hen zelf zijn aangekocht of opgefokt, zijn van mening dat er geen verandering in karakter is geweest de laatste tien jaar. Wanneer zij worden gevraagd of ze over het algemeen vinden dat het karakter verandert, geven zij aan dat zij wel horen of zien dat er wat verandert maar het zijn een paar bloedlijnen met ongewenste gedragingen en dit wordt sterk uitgelicht.

Uit de antwoorden op de vraag of het karakter de afgelopen tien jaar ook is veranderd, kan geen eenduidig antwoord worden gegeven. In een aantal gevallen wordt aangegeven dat er geen verandering heeft plaats gevonden, in andere gevallen wordt juist aangegeven dat het karakter wel degelijk verandert.

KFPS

De ondervraagden zijn van mening dat het karakter over de afgelopen tien jaar niet veranderd is. *“Het karakter blijft wel gelijk”*. Ook wordt aangegeven dat het karakter over de gehele populatie niet verandert of niet wordt opgemerkt. *“Het is net als een kop koffie. Je kunt wel in je koffie roeren maar de samenstelling blijft in die kop gelijk. Tien jaar geleden waren andere paarden belangrijk. Nu staan deze paarden in het land en zijn andere paarden belangrijk. De rustige dieren zijn er wel maar doordat ze niet op de voorgrond treden lijkt het of de populatie verandert. De populatie verandert in zijn totaliteit dus niet.”*

De ondervraagden zijn van mening dat het karakter over de afgelopen tien jaar niet veranderd is.

Interviewvraag 3: Vindt u het karakter van het Friese paard op dit moment goed en moet deze behouden worden zoals het nu is, of is er verbetering nodig?

Recreatie

Op de vraag of het karakter behouden moet worden, of dat er verbetering nodig is wordt verschillend geantwoord. Deze antwoorden zijn op te splitsten in twee delen.

Het ene deel van de respondenten antwoordt met dat het karakter zoals het nu is behouden moet worden. *“Ik vind het karakter van het Friese paard uitstekend en het is ook een goed leerpaard, je kunt er alles mee.”* Aangegeven wordt dat de paarden goed in balans zijn, rustig als dit nodig is maar dat het geen ‘dode’ paarden zijn. Zij vinden dat wanneer het fokken van luxere Friezen door blijft gaan, er wel voor opgepast moet worden dat het karakter behouden blijft. Het exterieur van de Fries kan zich wel blijven ontwikkelen maar het karakter moet hier niet in mee gaan. *“Het karakter moet niet veranderen in een te heet en overprikkeld dressuur paard, ik denk dat er dan een kostbare karaktereigenschap verloren gaat”*. *“Nakomelingen van bepaalde hengsten geven veel heethoofden of ‘rillerige’ paarden. Daar ben ik dan minder gecharmeerd van.”*

Het andere deel geeft aan dat er nog wel enigszins verbetering nodig is ten aanzien van het karakter. Aangegeven wordt dat het als prettig wordt gezien dat er wat meer ‘power’ in de paarden zit. *“Voor mij is dit ideaal, het eerlijke karakter met voldoende pit.”* *“Het karakter mag best meer sportgericht zijn maar dan moeten de paarden wel braaf blijven anders is het imago van het Friese paard weg”*. *“Het Friese paard moet goudeerlijk in de omgang zijn.”*

Als laatste wordt nog aangegeven dat er voor elk paard wel een goede eigenaar te vinden is. Hierbij is het gebruikersdoel ook van belang. *“Een pittige Fries kan fijn zijn in de sport terwijl dit, wanneer je veel buitenritten maakt, vervelend kan zijn.”*

Het karakter zoals het nu is zou volgens het grootste deel van de ondervraagden behouden moeten worden. De ondervraagden, welke graag nog een verbetering zien in het karakter, geven aan dat zij het geen probleem vinden als er meer power, in de zin van meer werklust en

doorzettingsvermogen, in het Friese paard komt. Hierbij vinden ze het echter wel belangrijk dat het betrouwbare, brave karakter wel behouden blijft.

Basissport

Op de vraag of het karakter van het Friese paard behouden moet worden of dat er nog verbetering nodig is, wordt er geantwoord dat het karakter behouden moet worden. Zij vinden dat er wel aandacht aan besteed wordt dat het karakter van het Friese paard niet te heet wordt. De grootste afnemer van het Friese paard is de recreant, hier moet het paard geschikt voor blijven, omdat je anders je markt kwijt raakt. Hierbij is het gebruikersdoel ook van belang. *“Ga je er buitenritten mee maken of wil je ermee te sport in. Een pittige fries kan fijn zijn in de sport. Op een buitenrit maakt dat minder uit.”* Verder wordt aangegeven dat het Friese paard geschikt is voor de sport en dat er hierdoor niet te veel meer aangepast moet worden. *“Als je nog betere sportpaarden wilt dan moet je maar een KWPN’er gaan rijden.”*

Ook wordt aangegeven dat: *“gemiddeld is op dit moment het karakter van het Friese paard goed, maar te vaak hoor je van onbeleerbare paarden of moeilijke paarden.”* Hierbij is het belangrijk dat: *“houd de vinger aan de pols met betrekking tot goedkeuring van bepaalde hengsten en zeker bij definitieve goedkeuring. Laat inspectie ook heel goed kijken bij jonge hengsten en wat er op dit gebied bekend is van de vaders.”*

De basis sport geeft aan dat het karakter van het Friese paard behouden moet worden. Het Friese paard moet niet te heet worden, er moet voor gewaakt worden dat het karakter dus niet te heet wordt.

Professionals, (sub)top en KFPS

De ondervraagden zijn van mening dat het belangrijk is dat het karakter zoals het nu is behouden moet worden. *“Het moet niet gekker dan nu, waken voor het behoud van een plezierig, werkbaar en eerlijk karakter.”*

Het wordt erg belangrijk gevonden om de karakters te scoren en vast te leggen zodat er een beter overzicht ontstaat welke karakters paarden bezitten er zijn en hoe deze vererven. *“Er moet structuur in komen, je wilt altijd verbeteren. De extremen wil je liever niet, te lui, te braaf, te heet. Als je beter gestructureerd hebt waar deze extremen zitten en hoe ze vererven dan kun je ze later ook gaan combineren en dan kun in je fokkerij wel sturen.”*

De mening is dat wanneer je in kaart hebt welke karakters de paarden bezitten en/of vererven, je hier ook bewuster mee kunt gaan fokken en eventueel verbeteren. Hierdoor kun je ook voorkomen dat er teveel extremen of verschillen ontstaan. Wanneer alles goed in kaart is gebracht kun hier beter in sturen.

Als laatste wordt nog aangegeven dat er momenteel voor elke ruiter wel een geschikt paard is te vinden. *“Er is voor ieder wat wils dus een echte verandering is niet nodig. Maar het is wel belangrijk dat je de paarden gaat scoren zodat je gegevens op papier krijgt en je hier bewuster mee kunt gaan fokken. Als je een wat gek paard hebt, dat je hier een rustig karakter opzet om het zo te middelen.”*

De mening is vrij duidelijk dat het karakter zoals het momenteel is behouden moet worden. Er is nog geen verbetering nodig volgens de ondervraagden. Een aandachtspunt is wel dat je alert moet zijn bij de goedkeuring van jonge hengsten en met name bij jonge hengsten waarbij de vader een veelbesproken achtergrond heeft ten aanzien van karakter.

Interviewvraag 4: Maakt u zich zorgen over het karakter van het Friese paard?

Recreatie

Van de ondervraagden maakt een deel zich wel zorgen over het karakter. *“Hoe heter ze worden, hoe meer ruiters alleen nog maar voor bakgebruik kiezen. De paarden worden te heet, te prikkelig, waardoor ze heel vlug boven de competentie van de ruiter uitgroeien. Zoals dit bij het KWPN voor de gewone ruiter het geval is. Het zou jammer zijn als dit bij het Friese paard ook gebeurt. Als recreant wil je een fijn paard om samen mee te starten en een mooie prestatie neer te zetten. Maar ook om met familie of vrienden mee op pad te gaan tijdens een buitenrit.” “Ik ben bang dat het karakter te veel gaat veranderen.”*

Het andere deel maakt zich geen zorgen over het karakter, maar denkt wel dat dit voor de gebruikers, beginnende ruiters/menners, wel een probleem kan zijn. Men is van mening dat je nu, nog meer dan vroeger, wel genoodzaakt bent om een Fries uit te zoeken die goed bij jou past. Het is niet meer vanzelfsprekend dat iedere Fries wel voor iedereen geschikt zou zijn. Maar hierdoor zou er wel voor een breder publiek keuze zijn uit verschillende ‘soorten’ Friezen. *“Er is zoveel keuze uit bloedlijnen en typen dat er voor ieder wat wils is.”*

Als laatste wordt het belangrijk gevonden dat het stamboek goede informatie verstrekt betreffende het karakter van de Friese paarden, zodat de fokkers hier rekening mee kunnen houden en gebruik van kunnen maken.

Van de ondervraagden geeft ongeveer de helft aan zich zorgen te maken over het karakter van het Friese paard. Dit karakter zou te heet worden en ongeschikt zijn voor beginners en de recreant. De andere helft geeft aan zich geen zorgen te maken over het karakter, er zou voor iedere gebruiker nog wel een geschikt paard te vinden zijn.

Basissport

Op de vraag of de ondervraagden zich zorgen maakt over karakter van het Friese paard wordt aangegeven dat zij zich geen zorgen maken. *“Ik maak mij geen zorgen en zie het Friese paard ten goede veranderen met de uitzonderingen die helaas wel vaker voorkomen.”*

“Er zijn nog genoeg dekhengsten waar we op terug kunnen vallen.”

In het geval van paarden met een moeilijk karakter waarmee gefokt wordt, zou er volgens hen nu nog wel een hengst gevonden worden waarmee dit paard gekruist kan worden zodat hiermee het karakter weer gemiddeld kan worden. Daarnaast vinden zij het van belang dat er een strengere selectie op karakter wordt uitgevoerd bij de selectie van dekhengsten.

De basissport geeft aan dat zij zich geen zorgen maken over het karakter van het Friese paard.

Professionals en (sub)top

Het grootste deel van de ondervraagden maakt zich nu nog geen zorgen over het karakter van het Friese paard. *“Er zijn een aantal ongewenste karakter trekjes aanwezig maar deze komen bijna allen voort uit één hengst, wanneer hier vijftien van rondlopen baart dit wel zorgen. Maar wanneer deze hengst in de tweede of derde generatie wordt gebruikt, kan hij bij bijvoorbeeld een (te) rustige merrie, wel een goede invloed hebben.”*

Daarnaast zijn zij van mening dat ervoor gewaakt moet worden dat je te maken hebt met een paard dat voornamelijk door de recreatie en basissport wordt gebruikt. Wanneer het Friese paard hier niet meer voor geschikt is zou je deze klanten kwijt kunnen raken, wat het ras teniet zou kunnen doen.

Verder vinden zij dat bij het fokken van Friese paarden de prestatiegerichtheid steeds belangrijker is geworden. *“Geprobeerd wordt het paard gevoeliger te maken voor de hulpen van de ruiter/menner, maar wel met behoud van het plezierige, meewerkende karakter waar de Fries in zijn algemeenheid voor staat. Een Fries voor de topsport, mits op het goede adres belandt, komt vanzelf wel bovendien. De enkeling welke de Grand Prix dressuur haalt is prachtig en hopelijk volgen er nog velen. Landelijk heeft het al een verschuiving gemaakt, in een volle Z1 rubriek doen al rustig 25 combinaties mee (in het noorden) dit was 20 jaar geleden ondenkbaar. We moeten geen ijzer met handen willen breken, al het goede komt langzaam, maar de Fries moet wel Fries blijven.”*

Tevens vinden de respondenten dat de voorlichting aan fokkers en de kennis die zij tot hun beschikking zouden moeten hebben over het karakter een belangrijk punt. Het karakter wordt steeds belangrijker maar nu wordt er vaak nog te weinig rekening mee gehouden en wordt er alleen naar de prestaties van het paard gekeken. *“De onbruikbare of moeilijke merries komen vaak in de fokkerij terecht omdat ze zo toch nog ergens voor ingezet kunnen worden. Helaas is men vaak niet bewust dat zij dit moeilijke karakter ook aan haar nakomeling door kan geven.”*

Over het algemeen maakt men zich nog geen grote zorgen over het karakter van het Friese paard. Zij vinden dat er nog geen reden tot zorgen is, omdat er maar één a twee hengsten zijn welke veel ongewenst gedrag laten zien. Daarbij houdt iedereen hier inmiddels rekening mee, waardoor deze hengsten minder tot niet worden gebruikt.

Verandering hoeft niet altijd negatief te zijn, maar er moet wel rekening gehouden worden met wat het beoogde (gebruikers)doel is voor het Friese paard en dat deze hier wel bruikbaar voor blijft. *“Je hebt wel een klantenbestand, de recreanten, welke een kalme Fries nodig hebben en voor hen is het wel belangrijk dat je geen pittige paarden krijgt omdat je dan je klanten kwijt raakt.”*

Daarnaast vinden de respondenten het belangrijk dat de fokkers beter geïnformeerd moeten worden over de invloed van karakter zodat zij hier bewuster op gaan fokken en minder, of in ieder geval niet alleen op sportprestaties.

KFPS

De respondenten geven aan zich nog geen zorgen te maken over het karakter van het Friese paard, al vinden ze het wel vervelend dat er een aantal hengsten zijn welke toch wel ongewenst gedrag vertonen. *“Je ziet in een aantal hengsten die bepaalde trekjes vertonen die toch wel ongewenst zijn.”* Hierbij wordt wel aangegeven dat dit nu nog maar één of twee hengsten zijn, maar door het groot aantal nakomelingen is hun bloed snel verspreid. Echter: *“Deze hengstenlijn zal vanzelf uitsterven omdat het karakter wat niet gewenst is bij de paarden ook niet meer gebruikt zal worden.”*

De respondenten maken zich nog geen zorgen over het karakter van het Friese paard.

1.3 Conclusie ten aanzien van de veranderingen van het karakter van het Friese paard

Naar aanleiding van de afgenomen interviews kunnen er een aantal conclusies worden vastgesteld. Deze conclusies zijn vastgesteld op basis van de mening en antwoorden van de geïnterviewde en geënquêteerden.

Vastgesteld wordt dat de meningen betreffende het karakter van het Friese paard verschillen. Wanneer gevraagd wordt of het karakter van het Friese paard verandert, laat men toch weten dat er over het algemeen een lichte verandering optreedt. Deze verandering wordt voornamelijk opgemerkt door personen welke veel paarden van derden in handen krijgen, zoals werknemers van trainingsstallen. Onder de recreatie en basissport wordt aangegeven dat zij ook wel een verandering opmerken, maar dat zij vaak ook alleen om heen horen dat het karakter verandert. Het karakter van het Friese paard verandert volgens de recreant en de basissport in een heter en sensibeler paard.

De oorzaak van deze verandering ligt volgens de professionals en (sub)top bij het gestelde fokdoel en fokbeleid. Daarnaast geven zij aan dat de gewone gebruiker vaak niet over de vaardigheden en kennis beschikt om op een juiste manier met deze paarden om te gaan waardoor ze moeilijker lijken dan dat ze daadwerkelijk zijn.

Door zowel de recreant, basissport en professionals en (sub)top wordt verschillend geantwoord over de kwestie of het karakter de laatste tien jaar veranderd is. Over het algemeen wordt wel aangegeven dat de verandering die plaats gevonden heeft, niet per se als negatief beschouwd wordt.

De mening is vrijwel unaniem dat het karakter van het Friese paard behouden moet worden zoals het nu is. Dit wordt door zowel de recreant, basissport en professionals en (sub)top aangegeven. Opvallend is wel dat de recreant graag nog wel een verbetering zou willen, dit door wat meer power aan het karakter toe te willen voegen. Het tegenstrijdige hieraan is dat over het algemeen te hete paarden (paarden met veel power) ook weer snel ongewenst zijn.

Er treedt bij de recreant een kleine bezorgdheid op over het feit dat het Friese paard te heet zou worden, waardoor het ongeschikt raakt voor deze gebruikersgroep. Bij de basissport, professionals, (sub)top en KFPS treedt geen bezorgdheid op over het karakter. Wel vinden ze het erg belangrijk om alert te zijn bij de huidige situatie, omdat men graag wel het huidige

karakter van het Friese paard wil behouden. Het behoud van dit karakter is eveneens belangrijk voor de markt waarop het Friese paard wordt afgezet.

Ten slotte wordt door de professionals en (sub)top duidelijk aangegeven dat belangrijk is dat er een goede manier wordt ontwikkeld om het karakter van het Friese paard vast te stellen. Daarnaast vinden zij het belangrijk dat deze gegevens goed vastgelegd worden en omgezet worden in bruikbare informatie voor de fokkers.

2 Het gewenste karakter van het Friese paard volgens haar gebruikers

Het KFPS heeft een aantal verschillende omschrijvingen ten aanzien van het karakter van het Friese paard. Op de website staan vier verschillende omschrijvingen. Het karakter wordt in het fokdoel beschreven als *“een gemakkelijk karakter, bij uitstek geschikt voor de recreatie, werkwillig, sociaal en veelzijdig”*. In het fokprogramma wordt het karakter in tweeën gedeeld en als volgt beschreven: *“1. Werklust (inzet, doorzettingsvermogen, bereidheid tot het uitvoeren van het gevraagde) en 2. Gebruiksgemak (eerlijkheid, betrouwbaarheid etc.)”*. Het karakter wordt in het sportdoel beschreven als: *“Meewerkend, toont inzet en is intelligent”*. En de algemene beschrijving van het Friese paard beschrijft het volgende: *“vriendelijkheid, intelligentie, aanpassingsvermogen en bereidheid te werken voor de mens”*.

Hoe komt het dat deze omschrijvingen zo verschillen en wat houden deze begrippen in? Duidelijke definities hiervan ontbreken. Hier moet verandering in komen wil het KFPS daadwerkelijk selectie gaan toepassen op karakter.

In dit hoofdstuk worden de tweede en derde deelvraag behandeld: *“Hoe wordt het gewenste karakter van het Friese paard door de gebruikers gedefinieerd?”* En *“Zijn er verschillen tussen wat de afzonderlijke gebruikersgroepen als het gewenste karakter beschouwen?”*

2.1 Methoden en technieken het gewenste karakter van het Friese paard

Om er achter te komen wat de gebruikers van het Friese paard gewenste karaktereigenschappen vinden bij een Fries paard, is een relatief klein, indicatief onderzoek gedaan door middel van enquêtes aan verschillende gebruikers. Wat is naar hun mening het ideale karakter van de Fries?

De wijze waarop de informatie verkregen is, is hoofdstuk 1 reeds toegelicht.

De vragen die tijdens de interviews (zowel digitaal, via de e-mail en persoonlijk) gesteld zijn varieerden in kleine mate per interview, onder andere afhankelijk van de antwoorden die gegeven werden. Onderstaande vragen, welke betrekking hebben tot welk karakter gewenst is, kwamen in ieder interview voor.

1. Wat vindt u de belangrijkste karaktereigenschappen voor een Fries paard?
2. Kunt u deze karaktereigenschappen definiëren?

Naast de informatie die tijdens dit onderzoek verzameld is, is ook gebruikt gemaakt van gegevens uit een ander onderzoek. Over een vergelijkbaar onderwerp is namelijk in 2012 reeds een afstudeeronderzoek gedaan. Dit was een onderzoek naar waar het karakter van een recreatiepaard aan moet voldoen. Dit onderzoek is uitgevoerd door Tessa Bocxe voor de opleiding hippische bedrijfskunde (Christelijke Agrarische Hogeschool te Dronten). Tijdens dit onderzoek is een digitale enquête afgenomen bij 600 recreatieruiters en –menners (Bocxe, 2012).

2.2 Resultaten ten aanzien van het gewenste karakter van het Friese paard

De resultaten, vergaard tijdens de verschillende interviews, zijn te lezen in tabel 1. Een deel van de genoemde karaktereigenschappen zijn samengenomen tot overkoepelende begrippen om de lijst iets beknopter te maken; zo zijn rustig, kalm, nuchter, cool et cetera samengevoegd tot flegmatiek. Voor de volledige lijst van genoemde karaktereigenschappen, zie Bijlage I: De gewenste karaktereigenschappen bij een Fries paard.

Tabel 1: Resultaten van interviews over wat de respondenten als gewenste karaktereigenschappen van het Friese paard beschouwen (N recreatie: 11, N basissport: 7, N (sub)top en professionals: 11 exclusief deelnemersveld paneldiscussie, N KFPS: 3). In de linker kolom staan de karaktereigenschappen met daarnaast vermeld hoe vaak deze genoemd zijn in de betreffende gebruikersgroep.

Gebruikersgroep:	Recreatie N = 11	Basissport N = 7	(Sub)top en professionals N = 7	KFPS N = 3
Karaktereigenschap:				
Werkwillig	8	3	10	3
Betrouwbaar	7	5	9	4
Flegmatiek	8	2	4	1
Goedaardig	2	4	4	0
Nieuwsgierig	5	0	1	0
Goed leervermogen	2	0	3	1
Braaf	1	0	6	1
Veelzijdig inzetbaar	2	0	1	0
Niet teveel temperament	0	0	2	0
Gemakkelijk te trainen	0	0	1	0
Iets afwachtend	1	0	0	0
Eerlijk	0	1	0	0
Trots	0	1	0	0
Brutaal	0	0	1	0
Niet kwalijk nemend	0	0	1	0
Temperamentvol	1	0	0	0

De resultaten van de hier onderzochte recreatie groep wordt ondersteund door de resultaten van het grotere onderzoek van Bocxe. Uit dit onderzoek is gebleken dat de karaktereigenschappen die de gemiddelde recreatieruiter/-menner graag wil zien de volgende zijn:

- Betrouwbaar; emotioneel stabiel, gelijkmatig karakter, nuchter, vriendelijk en trouw
- Rustig en ontspannen
- Lage vluchtgevoeligheid
- Makkelijk trainbaar (verkeersmak maken bijvoorbeeld) en gehoorzaam. (Bocxe, 2012)

Uit zowel dit onderzoek als dat van Bocxe blijkt dat de recreatieruiters en –menners vooral een paard willen dat voor de mens wil werken, makkelijk te rijden is, betrouwbaar en rustig is en weinig vluchtgedrag vertoont.

Gezien de verwachting dat dit een karakter is wat alle recreatieruiters/-menners willen, dus ook degene die met Friezen rijden, kan aangenomen worden dat dit ook voor de recreatie ruiters en menners met Friezen geldt.

Er zijn slechts kleine verschillen tussen de opvattingen aangaande de gewenste karaktereigenschappen tussen de verschillende gebruikersgroepen op te merken. Over het algemeen komen de karaktereigenschappen die men het belangrijkste vindt overeen. Hierdoor kan de indicatie gegeven worden dat er weinig verschil bestaat tussen het karakter wat de recreatie, basissport en de (sub)topsport ruiters en menners en het KFPS wensen bij het Friese paard. Deze resultaten worden ondersteund door onderzoek van Inga Wolframm. Uit haar onderzoek is namelijk gebleken dat ruiters en menners van alle niveaus ruwweg hetzelfde karakter willen en dat het gewenste karakter bij het paard meer afhankelijk is van het karakter van de ruiter of menner zelf. (Wolframm, 2012)

2.3 Conclusie ten aanzien van het gewenste karakter van het Friese paard

Uit de informatie vergaard tijdens de verschillende interviews is gebleken dat de gebruikers van het Friese paard wat betreft het karakter vrijwel allemaal kiezen voor dezelfde kenmerken. Zij zijn van mening dat het karakter van het Friese paard uit de volgende karaktereigenschappen dient te bestaan:

- Werkwillig
- Betrouwbaar
- Flegmatisch
- Goedaardig
- Nieuwsgierig
- Goed leervermogen
- Braaf

Bovenstaande karaktereigenschappen zijn de eigenschappen die het meest genoemd werden en door de geïnterviewde van vrijwel iedere gebruikersgroep als belangrijk bestempeld werden.

3 Beoordelingscriteria voor karakter

In dit hoofdstuk zal beschreven worden op welke eigenschappen het karakter van het Friese paard beoordeeld zal worden en heeft betrekking op de vierde deelvraag: *“Welke karaktereigenschappen kunnen als beoordelingscriteria dienen voor het vaststellen van het karakter van het Friese paard?”*

3.1 Methoden en technieken beoordelingscriteria voor karakter

Uit hoofdstuk 2 is gebleken welke karaktereigenschappen eigenaren en trainers van Friese paarden graag bij hun paarden zien. Het beoordelen van paarden op een groot aantal karaktereigenschappen is tijdrovend evenals het teruglezen van de resultaten. Om deze reden zullen alleen de belangrijkste karaktereigenschappen gebruikt worden bij het beoordelen van het karakter van het Friese paard.

Om tot de karaktereigenschappen te komen waarop geselecteerd gaat worden is in eerste instantie gekeken naar welke karaktereigenschappen het meest genoemd werden door de gebruikers. De meest genoemde karaktereigenschappen zijn:

- Werkwillig
- Betrouwbaar
- Flegmatiek
- Goedaardig
- Nieuwsgierig
- Goed leervermogen
- Braaf

Het karakter van het Friese paard wordt nu en zal in de nabije toekomst nog steeds beoordeeld worden door het trainersteam voor de ABFP testen en het trainersteam voor het centraal onderzoek voor de hengsten. Tijdens een bijeenkomst met het trainersteam voor de ABFP testen kwam naar voren dat zij van mening zijn dat het scoreformulier redelijk uitgebreid mag zijn, omdat zij zo een completer beeld van het karakter van het paard denken te kunnen geven. Wat zij bijvoorbeeld vaak ervaren met de ABFP test paarden is dat de paarden wel willen werken, maar het gevraagde fysiek gewoonweg (nog) niet aankunnen. Vergelijkbare zaken zouden zij graag in het scoreformulier zelf willen invullen, in plaats van dit er als opmerking bij te moeten schrijven. Er moest echter een afweging gemaakt worden tussen een zo volledig mogelijk en zo beknopt mogelijk scoreformulier. Geprobeerd is hier een middenweg in te vinden.

3.2 Resultaten beoordelingscriteria voor karakter

Voor iedere karaktereigenschap welke als beoordelingscriterium zal gaan dienen is, met behulp van de informatie uit de interviews, een beoordelingsaspect, of definitie, opgesteld zodat er in de toekomst geen onduidelijkheid bestaat over de betekenis van de karaktereigenschappen bij de mensen die de paarden moeten gaan beoordelen.

Gezien het feit dat een aantal van deze beoordelingscriteria uit meerdere onderdelen bestaan worden sommige opgesplitst in meerdere factoren. Deze opsplitsing is gemaakt aan de hand van de definities, opgesteld met de informatie uit de interviews en de aanwijzingen van het trainersteam. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld *werkwillig*, dit bestaat uit *voorwaarts*, *doorzettingsvermogen*, *bereidheid tot werken* en *reactie op de hulpen*.

Wanneer na een langere periode van gebruik van het scoreformulier blijkt dat op deze factoren nagenoeg altijd hetzelfde gescoord wordt, kan besloten worden het aantal factoren te reduceren of alleen het betreffende karaktereigenschap te gebruiken als beoordelingscriterium. In tabel 2 staat aangegeven welke karaktereigenschappen onderverdeeld worden in welke factoren. Hier opvolgend staan in tabel 3 de beoordelingsaspecten van alle beoordelingscriteria. In deze tabel staat voor ieder beoordelingscriterium eerst een algemene beschrijving waarna een gedetailleerdere beschrijving van de bijbehorende factoren volgt.

Tabel 2: De karaktereigenschappen welke de basis vormen voor het scoreformulier en welke als beoordelingscriteria gaan dienen. De karaktereigenschappen zijn onderverdeeld in factoren waarop gescoord gaat worden. De onderverdelingen zijn gemaakt aan de hand van de definities, opgesteld met de informatie uit de interviews en de aanwijzingen van het trainersteam.

Karaktereigenschap	Factor
Werkwillig	Voorwaarts
	Doorzettingsvermogen
	Bereidheid tot werken
	Reactie op hulpen
Betrouwbaar	Betrouwbaarheid
Flegmatiek	Ontspanning
	Schrik en vluchtgedrag
	Rustig
Goedaardig	Vriendelijkheid
	Sociaal naar de mens
Nieuwsgierig	Nieuwsgierigheid
Goed leervermogen	Leervermogen
	Concentratievermogen
Braaf	Gehoorzaamheid
	Dominantie

Tabel 3: De beoordelingscriteria welke de basis vormen voor het scoreformulier, met het bijbehorende beoordelingsaspect. De beoordelingsaspecten zijn opgesteld aan de hand van de informatie uit de interviews.

Beoordelingscriteria	Beoordelingsaspect
Werkwillig	Ook wel werklustig, meewerkend, voorwaarts, looplustig genoemd. Paard is bereid tot werken in trainingen en wedstrijd en heeft veel doorzettingsvermogen. Het paard 'heeft er zin in', is enthousiast en vecht niet tegen de trainer. Paard is voorwaarts, hoeft niet steeds aangespoord te worden en is goed controleerbaar, het voorwaartse slaat niet om in vluchtgedrag. <i>Voorwaarts:</i> paard heeft voorwaartse drang, wil graag lopen. <i>Doorzettingsvermogen:</i> mentaal aspect. Paard zal (proberen) zijn werk blijven uitvoeren ook al is het vermoeid of hier fysiek gezien (nog) niet toe in staat. <i>Bereidheid tot werken:</i> paard is enthousiast, vecht niet tegen de trainer, wil meewerken <i>Reactie op hulpen:</i> wanneer de trainer een hulp/aanwijzing geeft reageert het paard hier direct op
Betrouwbaar	Ook wel eerlijk, berekenbaar, voorspelbaar in gedrag. Paard kan vertrouwd worden zich goed te gedragen en kan beschouwd worden als een veilig paard in de omgang. Het paard is voorspelbaar en constant in zijn gedrag en reacties op zijn omgeving. Men kan het paard een dag niet rijden en zal de dag erna hetzelfde zijn in zijn gedrag als normaal. Dit paard zal zijn eigenaar niet bijten op schoppen. Het paard is constant in zijn gedrag.
Flegmatisch	Ook wel rustig, kalm, cool, nuchter genoemd. Het paard is niet snel van zijn stuk gebracht en raakt niet snel gestrest of in paniek. Als het paard wel gespannen is kan het deze spanning weer snel af laten vloeien. Het paard is niet te scherp aan de hulpen en heeft niet heel veel temperament. Het paard reageert niet zeer sterk op (nieuwe) prikkels, zal niet snel ergens van schrikken en vertoont weinig vluchtgedrag. <i>Ontspanning:</i> paard heeft een ontspannen lichaamshouding en bewegingen en heeft geen overmatige spierspanning in het lichaam. <i>Schrik en vluchtgedrag:</i> Paard wil zich terugtrekken van externe prikkels. Dit kan zich uiten in vluchten of bevriezen (stil staan). <i>Rustig:</i> Paard raakt niet snel gestrest, beweegt niet snel en is niet snel te haasten.
Goedaardig	Ook wel lief, vriendelijk, sociaal, blijmoedig, vrolijk, enthousiast genoemd. Dit paard is gemakkelijk te benaderen en zoekt contact met de mens. Dit paard vindt het geen probleem om geaaid en/of geknuffeld te worden. Het paard heeft de aandacht bij de mens is gehoorzaam. <i>Vriendelijk:</i> Paard gedraagt zich aardig tegen de mens, bijt en schopt niet, dreigt hier ook niet mee <i>Sociaal naar de mens:</i> Paard voelt zich prettig bij de mens en zoekt zelf contact op.
Nieuwsgierig	Ook wel onderzoekend of open. Dit paard heeft zijn zintuigen open staan voor externe prikkels. Het paard wil nieuwe dingen/situaties onderzoeken. Dit paard heeft interesse in de wereld om hem heen, zijn zintuigen staan open voor prikkels. Het paard wil leren en zoekt contact met mensen en andere dieren.
Goed leervermogen	Algemeen: Ook wel intelligent genoemd. Dit paard heeft een goed lerend vermogen en kan als intelligent beschouwd worden. Het leert gemakkelijk en snel nieuwe dingen/oefeningen en profiteert van mentale stimulatie. Paard kan zich goed concentreren en is niet snel afgeleid. <i>Goed leervermogen:</i> paard leert snel nieuwe dingen/oefeningen aan <i>Concentratievermogen:</i> Paard kan zich lange tijd op de aanwijzingen van de trainer concentreren zonder de aandacht te laten verslappen of te worden afgeleid.
Braaf	Ook wel mak of makkelijk hanteerbaar genoemd. Dit paard doet zonder tegenstribbelen wat je van hem vraagt. Paard is onderdanig, gehoorzaam aan de mens, heeft de aandacht bij de mens en is kalm. <i>Gehoorzaamheid:</i> Paard doet zonder tegenstribbelen wat je van hem vraagt <i>Dominantie:</i> Een paard is onderdanig wanneer het gemakkelijk toegeeft aan wat je van hem vraagt en hier niet tegen vecht. Een paard is dominant wanneer hij niet toe wil geven aan wat de mens vraagt en anderen wil beheersen.

3.3 Conclusie ten aanzien van de beoordelingscriteria voor karakter

De beoordelingscriteria die gebruikt gaan worden voor het vaststellen van het karakter van het Friese paard zijn de volgende karaktereigenschappen:

- Werkwillig
(voorwaarts, doorzettingsvermogen, bereidheid tot werken, reactie op de hulpen)
- Betrouwbaar
- Flegmatiek
(ontspanning, schrik en vluchtgedrag, rustig)
- Goedaardig
(vriendelijkheid, sociaal naar de mens)
- Nieuwsgierig
- Goed leervermogen
(leervermogen, concentratievermogen)
- Braaf
(gehoorzaamheid, dominantie)

Bovenstaande karaktereigenschappen hebben de basis gevormd voor het scoreformulier. Dit scoreformulier is te vinden in hoofdstuk 5.2, tabel 11. Het scoreformulier uit tabel 11 zal in gebruik worden genomen voor de testen welke in de toekomst zullen plaats vinden.

4 Eerste testfase

Tijdens de eerste ABFP test van 2013 heeft de test met de eerste opzet van het scoreformulier plaats gevonden. In dit hoofdstuk wordt besproken hoe deze test tot stand is gekomen en welke resultaten hier uit voortgekomen zijn. Deelvraag vijf zal in dit hoofdstuk toegelicht worden: *“zijn er relaties tussen de verschillende karaktereigenschappen van het Friese paard?”*

4.1 Methoden en technieken eerste testfase

In het begin van het rapport is al vastgesteld dat het karakter van het Friese paard met een scoreformulier vastgesteld zal gaan worden. Een zeer belangrijke voorwaarde voor het scoreformulier, gesteld door het KFPS, is dat er geen cijfer of waardeoordeel aan het karakter van het paard gegeven wordt. Met andere woorden: er wordt niet bepaald of het paard een goed of slecht karakter heeft. Er zal slechts informatie gegeven worden waarmee de persoon (fokker/koper/ruiter et cetera) zelf kan beslissen of dit paard geschikt is voor zijn of haar doeleinden.

Een geschikte methode, die ook al bekend is bij de meeste paardenmensen, is die van het lineair scoren zoals die ook op de stamboekkeuringen toegepast wordt. Hierbij dient de jury voor ieder kenmerk op een balk aan te geven aan welke kant van het gemiddelde het paard scoort.

Als score kan A, B, C, D en E gegeven worden. Hierbij dient C als het gemiddelde van de populatie gezien te worden, in dit geval alle Friese paarden. De letters B en D geven een lichte variatie op het gemiddelde van de populatie, de letters A en E geven een grote variatie op het gemiddelde van de populatie.

Als men rustig als voorbeeld neemt, is de score A: Zeer onrustig, B: meer dan gemiddeld onrustig, C: gemiddeld onrustig/rustig, D: meer dan gemiddeld rustig, E: zeer rustig.

In samenwerking met Ids Hellinga, drie medewerkers van het KFPS en het trainersteam voor de ABFP testen is een eerste opzet voor een scoreformulier tot stand gekomen. Ids Hellinga had vooraf een lijstje met karaktereigenschappen opgesteld, welke het vaakst als opmerking bij de beoordeling van het paard gezet werden. Deze beoordeling was die aan de hand van een cijfer voor gebruiksgemak en een cijfer voor werklust, hierbij werden vaak extra opmerkingen geplaatst door het trainersteam. De eerste opzet van het scoreformulier is tot stand gekomen door middel van aanpassingen aan dit lijstje van Ids Hellinga, hierbij zijn de resultaten van de voorgaande hoofdstukken niet meegenomen.

De manier van scoren met het scoreformulier is vergelijkbaar met het lineair scoren wat gedaan wordt voor onder andere de uiterlijke kenmerken tijdens de stamboekkeuringen. De eerste opzet van het scoreformulier zag er als volgt uit, zie tabel 4.

Tabel 4: De eerste opzet van het scoreformulier voor het vaststellen van het karakter van het Friese paard

Kenmerk	Beschrijving	A	B	C	D	E	Beschrijving
Stalgedrag	<i>Lastig</i>						<i>Plezierig</i>
	<i>Druk</i>						<i>Rustig</i>
	<i>Bang</i>						<i>Nieuwsgierig</i>
	<i>Onderdanig</i>						<i>Dominant</i>
	<i>Afwachtend</i>						<i>Brutaal</i>
	<i>Gespannen</i>						<i>Ontspannen</i>
Berekenbaarheid	<i>Onbetrouwbaar</i>						<i>Betrouwbaar</i>
Sensibiliteit	<i>Weinig</i>						<i>Veel</i>
Gespannen	<i>Snel</i>						<i>Niet snel</i>
bewerkbaarheid	<i>Moeilijk</i>						<i>Gemakkelijk</i>
Reactie op hulpen	<i>Weinig</i>						<i>Veel</i>
Inzet	<i>Weinig</i>						<i>Veel</i>
Werkhouding	<i>Zuur</i>						<i>Blij</i>
Doorzettingsvermogen	<i>Weinig</i>						<i>Veel</i>
Uithoudingsvermogen	<i>Weinig</i>						<i>Veel</i>
Vluchtgedrag	<i>Bevriezen</i>						<i>Vluchterig</i>
Concentratie	<i>Snel afgeleid</i>						<i>Niet snel afgeleid</i>
Lerend vermogen	<i>Weinig</i>						<i>Veel</i>

Aan de hand van deze eerste opzet van het scoreformulier, zie tabel 4, is een test geweest met het trainersteam voor de ABFP testen. Tijdens deze test heeft het trainersteam de zestien paarden die op die dag examen deden voor de ABFP test aan de hand van dit scoreformulier beoordeeld op het karakter. Deze test is uitgevoerd om te kijken of er een indicatie gegeven kan worden over welke karaktereigenschappen in de toekomst samengenomen of eventueel verwijderd kunnen worden en of er nog karaktereigenschappen missen op het scoreformulier. Daarnaast is gekeken of deze manier om het karakter te beoordelen werkbaar is voor de beoordelaars

De resultaten welke zijn verkregen tijdens de eerste test met het ruiterteam voor de ABFP test, zijn verwerkt met behulp van het programma SPSS. Om te onderzoeken of er relaties zijn tussen karaktereigenschappen en welke verband houden met elkaar is gekeken in welke mate karaktereigenschappen met elkaar correleren. Met behulp van de spearman's rho zijn de correlaties berekend tussen de verschillende karaktereigenschappen. Daarnaast is een Principale Componenten Analyse (PCA) uitgevoerd, hierbij is het de bedoeling om onderlinge samenhang in beeld te brengen en deze, indien mogelijk, in enkele hoofdcomponenten in te delen.

4.2 Resultaten van de eerste test fase

Aan de hand van de eerste opzet van het scoreformulier heeft een test plaatsgevonden. Hierbij heeft het trainersteam de zestien paarden die op die dag examen deden voor de ABFP test op het karakter beoordeeld. Hieruit kwamen de volgende resultaten, zie tabel 5.

Tabel 5: Resultaten van de test met de eerste opzet van het scoreformulier na afloop van een ABFP test (N = 16). Tijdens de test heeft het trainersteam voor ieder paard samen één scoreformulier ingevuld. De mogelijke scores waren A, B, C, D en E. De paarden nummer 3 en 15 hebben niet deelgenomen aan het examen.

Nummer:	1	2	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	16	17	18
Test:	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
Vader:	441	406	441	441	438	438	438	438	444	444	444	443	452	437	437	445
Geslacht:	M	M	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H	H
Factor:																
Plezierig	E	D	C	E	A	E	D	B	D	E	E	C	D	E	E	E
Rustig	C	E	D	C	B	D	E	D	B	E	E	C	D	E	D	E
Nieuwsgierigheid	C	C	B	E	E	C	B	A	E	E	E	A	B	E	D	C
Dominantie	C	B	B	D	E	B	B	A	E	D	C	A	B	C	B	A
Brutaal	C	C	B	D	E	A	B	A	E	D	C	A	B	C	B	C
Ontspannen	C	B	B	E	C	B	B	A	E	D	E	A	B	E	C	E
Berekenbaarheid	E	D	D	E	C	E	B	A	E	E	E	D	E	E	E	E
Sensibel	A	B	C	A	A	A	D	C	C	A	C	C	D	A	D	A
Gespannen	C	B	B	E	D	D	B	A	C	D	E	A	C	C	C	E
Bewerkbaarheid	C	C	D	A	A	C	B	A	C	B	C	B	E	C	C	D
Aan de hulpen	C	C	D	A	A	C	D	B	C	B	C	C	D	C	D	D
Inzet	B	D	D	A	A	C	C	B	C	B	C	D	E	C	E	D
Werkhouding	E	D	E	E	A	D	C	B	D	C	E	D	E	C	E	E
Doorzettings- vermogen	B	C	D	A	A	B	C	C	C	B	C	D	E	C	E	C
Uithoudings- vermogen	D	D	D	A	A	B	D	E	C	A	C	D	E	B	E	B
Vluchtgedrag	C	D	D	C	C	C	D	E	C	C	C	D	D	C	D	C
Concentratie	D	C	C	B	A	E	B	D	B	B	E	A	D	E	C	E
Lerend vermogen	B	C	D	B	A	C	C	A	C	B	C	C	E	C	D	D

Vervolgens is getracht is een zo goed mogelijke link te leggen tussen de resultaten van de eerste testfase en de resultaten uit de interviews en enquêtes. De resultaten van de eerste testfase zijn verkregen met de eerste opzet van het scoreformulier. Dit scoreformulier staat in tabel 4. De resultaten uit de interviews en enquêtes staan in hoofdstuk 2 beschreven.

In hoofdstuk 2.3 is te lezen welke karaktereigenschappen door de gebruikersgroepen het meest gewenst zijn. Om te bepalen of een paard aan deze karaktereigenschap voldoet hangt af van een aantal factoren. Deze factoren zijn met de test met van de eerste opzet van het scoreformulier gescoord. Na het verwerken van de resultaten van de test met de eerste opzet, zoals in hoofdstuk 4.2 staat beschreven, vertonen een aantal karaktereigenschappen onderling een sterke correlatie met elkaar.

In bijlage 4 zijn de resultaten te vinden van de uitgevoerde Spearmans Rho voor het bepalen van de correlaties tussen de verschillende factoren.

Per gewenst karaktereigenschap is als eerste gekeken welke factoren hier op van toepassing kunnen zijn. Vervolgens is gekeken of deze factoren juist een lage of een hoge score moeten hebben om van toepassing te zijn op het gewenste karaktereigenschap. Voor het karaktereigenschap flegmatiek is een hoge score nodig voor de factor gespannen. Wanneer een paard een hoge score ontvangt voor gespannen betekent dit dat dit paard niet snel gespannen is. Wanneer een paard een lage score voor gespannen ontvangt dan betekent dit juist dat het paard snel gespannen is en daarmee niet flegmatiek is.

Zoals bij het gewenste karaktereigenschap flegmatiek zijn de factoren stal rustig, niet snel gespannen, ontspannen op stal van toepassing. Een flegmatiek paard zal hier namelijk een hoge score op laten zien. Vervolgens is gekeken waarmee de factoren correleren. Deze correlaties zijn in bijlage 4 tabel 14 te vinden. Al deze correlaties zijn van invloed op de mate waarin het paard flegmatiek is.

Hieronder is te lezen: de zeven gewenste karaktereigenschappen en de factoren welke hier invloed op uitoefenen. Per gewenst karaktereigenschap wordt aangegeven welke factoren gewenst zijn en welke score zij moeten hebben om aan de gewenste karaktereigenschap te voldoen. Vervolgens worden eerst de gewenste factoren met een hoge score genoemd met de betreffende correlaties. Daarna worden de gewenste factoren met een lage score genoemd met de betreffende correlaties.

Negatief geeft aan dat deze factoren negatief correleren.

Wanneer een factor een hoge score of positief is dan geeft dit aan dat de beschrijving van deze factor in de rechter kolom is te lezen in tabel 4. Zo geeft een hoge score bij gespannen een niet snel gespannen paard.

Een lage of negatieve score geeft aan dat bij de factor inzet een paard met weinig inzet wordt bedoeld.

Deze gegeven zijn gebruikt voor samenstellen van tabel 6. Tabel 6 wordt gebruik om een score te krijgen per paard op elk gewenst karaktereigenschap. Hoe deze score er uit kan zien is te vinden in tabel 8. In deze tabel 8 is een karakterprofiel getoond van het paard nummer 11 uit de ABFP test.

Flegmatiek

Een flegmatiek paard zal zich op stal rustig en ontspannen gedragen. Tijdens het werk zal een flegmatiek paard niet snel gespannen zijn, weinig reactie op de hulpen geven en weinig sensibel zijn. Omdat deze factoren onderling met elkaar correleren is gekeken per factor, met welke deze samenhangen. Dit is in het volgende overzicht puntsgewijs genoteerd.

Gewenst voor Flegmatiek is een hoge score op de factoren: stal rustig, gespannen (niet snel gespannen), stal ontspannen.

Gewenst voor Flegmatiek is een lage score gewenst voor de factoren: hulpen (weinig reactie), sensibel (weinig sensibel).

De factoren welke gewenst zijn met een hoge score correleren met:

- Stal rustig heeft geen correlaties met overige factoren.
- Gespannen (niet snel gespannen) correleert met: stal ontspannen, stal nieuwsgierig, berekenbaar, stal plezierig en stal brutaal.
 - Negatief is schrikreactie, uithoudingsvermogen, sensibel en doorzettingsvermogen.
- Stal ontspannen correleert met: stal nieuwsgierig, stal brutaal, gespannen, berekenbaar, stal plezierig en stal dominant,
 - Negatief is schrikreactie en uithoudingsvermogen,

De factoren welke gewenst zijn met een lage score correleren met:

- Hulpen correleert met: leervermogen, inzet, bewerkbaar, doorzettingsvermogen, sensibel en uithoudingsvermogen,
 - Negatief is stal dominant
- Sensibel correleert met doorzettingsvermogen, uithoudingsvermogen, schrikreactie, inzet en hulpen
 - Negatief is gespannen

Betrouwbaar

Een betrouwbaar paard zal tijdens het werk berekenbaar en dus betrouwbaar reageren. Omdat deze factoren onderling met elkaar correleren is gekeken per factor, met welke deze samenhangen. Dit is in het volgende overzicht puntsgewijs genoteerd.

Gewenst voor betrouwbaar is een hoge score op berekenbaarheid

De factor welke gewenst is met een hoge score correleert met:

- Berekenbaarheid correleert met: stal plezierig, stal ontspannen, gespannen(is niet snel gespannen), werkhouding (blij werkhouding) en stal nieuwsgierig
 - Negatief is schrikreactie (bevriezen).

Werkwillig

Een werkwilleg paard zal tijdens het werk veel inzet tonen en veel doorzettingsvermogen hebben. Omdat deze factoren onderling met elkaar correleren is gekeken per factor, met welke deze samenhangen. Dit is in het volgende overzicht puntsgewijs genoteerd.

Gewenst voor werkwillegheid is een hoge score op inzet en doorzettingsvermogen.

De factoren welke gewenst zijn met een hoge score correleren met:

- Inzet correleert met: leervermogen (veel), doorzettingsvermogen (veel), hulpen (veel reactie), uithoudingsvermogen (veel), sensibel (veel)
 - Paard scoort negatief stal dominant (is onderdanig)
- Doorzettingsvermogen correleert met inzet (toont veel inzet), sensibel (toont veel sensibiteit), leervermogen (veel leervermogen), hulpen (veel reactie op hulpen), schrikreactie (vluchten), bewerkbaarheid (gemakkelijk bewerkbaar).
 - Paard scoort negatief op stal dominant (onderdanig), stal brutaal (afwachtend), gespannen (is snel gespannen), stal, nieuwsgierig (bang).

Nieuwsgierig

Een nieuwsgierig paard zal op stal nieuwsgierig gedrag vertonen. Omdat deze factoren onderling met elkaar correleren is gekeken per factor, met welke deze samenhangen. Dit is in het volgende overzicht puntsgewijs genoteerd.

Gewenst voor Nieuwsgierig is een hoge score op stal nieuwsgierig.

De factor welke gewenst is met een hoge score correleert met:

- Stal nieuwsgierig correleert met stal ontspannen, stal dominant, stal brutaal, gespannen (niet snel), berekenbaar (betrouwbaar)
 - Negatief is schrikreactie (bevriezen), uithoudingsvermogen (weinig), doorzettingsvermogen (laag).

Goedaardig

Een goedaardig paard zal op stal plezierig gedrag vertonen. Omdat deze factoren onderling met elkaar correleren is gekeken per factor, met welke deze samenhangen. Dit is in het volgende overzicht puntsgewijs genoteerd.

Gewenst voor Goedaardig is een hoge score op stal plezierig.

De factor welke gewenst is met een hoge score correleert met:

- Stal plezierig correleert met berekenbaarheid, gespannen, stal ontspannen, werkhouding, concentratie
 - Negatief is schrikreactie

Goed leervermogen

Een paard met goed leervermogen zal tijdens het werk veel lerend vermogen laten zien. Omdat deze factoren onderling met elkaar correleren is gekeken per factor, met welke deze samenhangen. Dit is in het volgende overzicht puntsgewijs genoteerd.

Gewenst voor leervermogen is een hoge score op leervermogen.

De factor welke gewenst is met een hoge score correleert met:

- Leervermogen correleert met inzet (hoog), reactie op hulpen (veel reactie), bewerkbaarheid (gemakkelijk), doorzettingsvermogen (veel) en werkhouding (blij).

Braaf

Een braaf paard zal tijdens op stal ontspannen gedrag laten zien. Omdat deze factoren onderling met elkaar correleren is gekeken per factor, met welke deze samenhangen. Dit is in het volgende overzicht puntsgewijs genoteerd.

Gewenst voor braaf is een hoge score op stal ontspannen.

De factor welke gewenst is met een hoge score correleert met:

- Stal ontspannen correleert met: stal nieuwsgierig, stal brutaal, gespannen, stal plezierig, stal dominant.
 - Negatief is schrikreactie en uithoudingsvermogen.

In de volgende tabel, tabel 6, is nog eens uiteen gezet welke factoren samen hangen met welke karaktereigenschappen. Hierbij is voor iedere factor de meest positieve score aangegeven voor het betreffende karaktereigenschap. De gewenste score is aangegeven met behulp van een x. Wanneer het paard bijvoorbeeld op werkwillegheid beoordeeld wordt, kan gesteld worden dat wanneer de scores overeen komen met de x in onderstaande tabel 6, het een extreem werkwilleg paard is.

Kortom kan er vastgesteld worden dat hoe meer een paard voldoet aan x in tabel 6, des te positiever het beoordeeld wordt op de betreffende karaktereigenschappen. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat een paard welke aan x voldoet niet direct het gewenste paard hoeft te zijn. Dit hangt onder andere af van de gebruiker en het doeleinde waarvoor het paard ingezet wordt.

Tabel 6: Overzicht van de karaktereigenschappen met de correlerende factoren. Per factor is de meest positieve situatie voor de betreffende karaktereigenschap (uiterst links of uiterst rechts) aangegeven met behulp van een x. Wanneer een paard zou moeten voldoen aan een bepaalde karaktereigenschap dan zou het paard in de ideale situatie eenzelfde score hebben als de plaats waar de x staat. Wanneer een paard een score heeft welke tegenovergesteld is dan x dan zal het paard juist niet voldoen aan de karaktereigenschap.

Karaktereigenschap		Beschrijving	A	B	C	D	E	Beschrijving
Werkwillig	Stal	Onderdanig	x					Dominant
		Afwachtend	x					Brutaal
		Bang	x					Nieuwsgierig
	Werk	Weinig leervermogen					x	Veel leervermogen
		Weinig doorzettingsvermogen					x	Veel doorzettingsvermogen
		Weinig reactie op hulpen					x	Veel reactie op hulpen
		Weinig uithoudingsvermogen					x	Veel uithoudingsvermogen
		Weinig sensibel					x	Veel sensibel
		Weinig inzet					x	Veel inzet
		Bevriezen					x	Vluchten
		Moeilijk bewerkbaar					x	Gemakkelijk bewerkbaar
		Snel gespannen	x					Niet snel gespannen
Betrouwbaar	Stal	Lastig					x	Plezierig
		Gespannen					x	Ontspannen
		Bang					x	Nieuwsgierig
	Werk	Onbetrouwbaar					x	Betrouwbaar
		Snel gespannen					x	Niet snel gespannen
		Zure werkhouding					x	Blijde werkhouding
		Bevriezen	x					Vluchten
Flegmatiek	Stal	Onrustig					x	Rustig
		Gespannen					x	Ontspannen
		Bang					x	Nieuwsgierig
		Lastig					x	Plezierig
		Onderdanig					x	Dominant
		Afwachtend					x	Brutaal
	Werk	Onbetrouwbaar					x	Betrouwbaar
		Bevriezen	x					Vluchten
		Weinig uithoudingsvermogen	x					Veel uithoudingsvermogen
		Weinig sensibeleit	x					Veel sensibeleit
		Weinig doorzettingsvermogen	x					Veel doorzettingsvermogen
		Snel gespannen					x	Niet snel gespannen
		Weinig leervermogen	x					Veel leervermogen
		Weinig inzet	x					Veel inzet
		Moeilijk bewerkbaar	x					Makkelijk bewerkbaar
		Onbetrouwbaar					x	Betrouwbaar

Goedaardig	Stal	Gespannen						x	Ontspannen
	Werk	Onbetrouwbaar						x	Betrouwbaar
		Snel gespannen						x	Niet snel gespannen
		Zure werkhouding						x	Blijde werkhouding
		Snel afgeleid						x	Niet snel afgeleid
		Bevriezen	x						Vluchten
Nieuwsgierig	Stal	Bang							Nieuwsgierig
		Gespannen						x	Ontspannen
		Onderdanig						x	Dominant
		Afwachtend						x	Brutaal
	Werk	Snel gespannen						x	Niet snel gespannen
		Onbetrouwbaar						x	Betrouwbaar
		Bevriezen	x						Vluchten
		Weinig uithoudingsvermogen	x						Veel uithoudingsvermogen
Goed leervermogen	Werk	Weinig doorzettingsvermogen	x						Veel doorzettingsvermogen
		Weinig inzet						x	Veel inzet
		Weinig reactie op hulpen						x	Veel reactie op hulpen
		Moeilijk bewerkbaar						x	Makkelijk bewerkbaar
		Weinig doorzettingsvermogen						x	Veel doorzettingsvermogen
		Zure werkhouding						x	Blijde werkhouding
Braaf	Stal	Weinig leervermogen						x	Veel leervermogen
		Gespannen						x	Ontspannen
		Bang						x	Nieuwsgierig
		Afwachtend						x	Brutaal
		Lastig						x	Plezierig
		Onderdanig						x	Dominant
	Werk	Snel gespannen						x	Niet snel gespannen
		Bevriezen	x						Vluchten
		Weinig uithoudingsvermogen	x						Veel uithoudingsvermogen

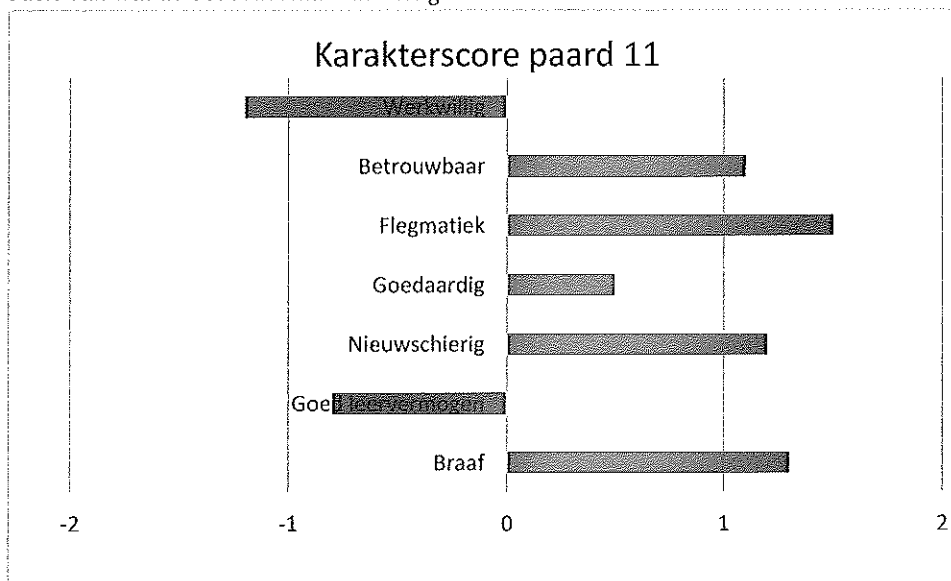
Uit bovenstaande resultaten is gebleken welke factoren met welke karaktereigenschappen verband houden. Met deze wetenschap kan met behulp van de resultaten in tabel 5 de scores van de paarden op de karaktereigenschappen berekend worden. De score zijn hieronder in tabel 7 in cijfers weergegeven, omdat moeilijk gerekend kan worden met letters. In tabel 7 is te lezen welke score het paard toegekend is voor welke karaktereigenschap.

Tabel 7: Beoordeling per karaktereigenschap per paard. De letters A tot en met E waarmee gescoord wordt tijdens de karaktertest zijn overgezet naar de cijfers 1 tot en met 5. Hierbij is A het cijfer 1 en E het cijfer 5.

	Paard																	
Karaktereigenschap	1	2	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	16	17	18		
Werkwillig	2,7	3,3	3,9	1,4	1,3	2,8	3,6	3,5	2,5	1,8	2,7	3,9	4,3	2,6	3,9	3,1		
Betrouwbaar	3,9	3	2,9	4,7	2,9	3,9	2,4	1,3	4,1	4,1	4,7	2,3	3,3	4,1	3,9	4,4		
Flegmatiek	3,7	3,2	2,7	4,6	3,7	3,8	2,5	1,7	3,8	4,5	4,2	2,3	2,8	4,3	3,1	4,3		
Goedaardig	3,8	2,8	3	4,2	2,5	4	2,2	1,7	3,7	3,5	4,7	2,2	3,5	4	3,5	4,7		
Nieuwsgierig	3,2	2,6	2,2	4,6	4,2	3,1	2,1	1,2	4,1	4,2	3,9	1,7	2,2	3,8	2,6	3,6		
Goed leervermogen	2,8	3,3	4,2	1,8	1	3,2	3	1,8	3,2	2,2	3,3	3,3	4,8	3	4,3	4		
Braaf	3,1	2,5	2,1	4,5	3,9	3	2,3	1,1	4,1	4,3	4	1,5	2,3	3,9	2,8	3,6		

De resultaten welke gepubliceerd zullen worden aan de leden van het KFPS zullen er als volgt uit komen te zien, zie tabel 8. In deze tabel is de score te zien van paard nummer 11 uit de ABFP test. Dit paard is willekeurig gekozen. Een variatie naar links geeft aan dat het paard minder dan gemiddeld op dit karaktereigenschap scoort. Een variatie naar rechts geeft aan dat het paard meer dan gemiddeld op dit karaktereigenschap scoort. Of deze variatie positief of negatief is hangt af van de voorkeur van de eigenaar/fokker en het gebruik van paard.

Tabel 8: De score op het karakter van paard nummer 11 uit de ABFP test. Een variatie naar links geeft aan dat het paard minder dan gemiddeld op dit karaktereigenschap scoort, een variatie naar rechts geeft aan dat het paard meer dan gemiddeld op dit karaktereigenschap scoort. De score (-)2 is het de uiterste score die gegeven kan worden. Score -2 staat voor de score A en de score 2 staat voor de score E. Het gemiddelde is vastgesteld op basis van wat de beoordeelaars als het gemiddelde beschouwen.

Idealiter zou in de toekomst de variatie van de score van een paard in een dergelijke figuur aangegeven kunnen worden aan de hand van standaarddeviaties, hierbij komen het aantal standaarddeviaties op de x-as van de tabel. Hierdoor kan gemakkelijk gezien worden hoever de score van een bepaald paard nu eigenlijk afwijkt van het gemiddelde van de populatie.

Aan de hand van de scores -2 tot 2 op de x-as is het ook mogelijk aan te geven hoe veel de score van een paard afwijkt van het gemiddelde. Het is echter niet duidelijk hoe groot deze afwijking is in relatie tot de gemiddelde en vaakst voorkomende scores van de populatie. Aan de hand van standaarddeviaties kan dit wel duidelijk gemaakt worden. De scores binnen één standaarddeviatie positief en één standaarddeviatie negatief geven samen de scores weer van 68,26% van de populatie. Scores tot en met twee standaarddeviaties (positief en negatief samen) geeft de scores van 95,46% van de populatie weer. (de Vocht, 2009)

Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat een score van 1,2 voor een bepaalde karaktereigenschap al een afwijking van het gemiddelde is van twee standaarddeviaties, dan zou een score van 1,5 al een extreme zijn. De kans is groot dat zit niet zo wordt opgevat wanneer de scores als daadwerkelijke scores gepresenteerd worden.

De scores presenteren in relatie tot de standaarddeviaties kan nu nog niet gedaan worden, omdat er met deze gegevens geen normaalverdeling in de gegevens te ontdekken valt. De kans is aanwezig dat wanneer meer gegevens bekend zijn, het blijkt dat er wel een normaalverdeling is in de variatie van de verschillende karaktereigenschappen.

Aan het begin van dit hoofdstuk zijn de correlaties onderzocht tussen de verschillende factoren. Met onder andere deze correlaties is er een score ontwikkeld op de 7 gewenste karaktereigenschappen. Om te onderzoeken of de factoren ook over een of meer achterliggende variabelen beschikken is een Principale Componenten Analyse (PCA) uitgevoerd. In deze PCA zijn uit de achttien factoren drie hoofdcomponenten berekend die het karakter volgens de eerste test het beste beschrijven. In tabel 10 zijn deze drie hoofdcomponenten af te lezen. Deze drie hoofdcomponenten verklaren 81.528% van de variatie van de verschillende karaktereigenschappen.

Tabel 9: Resultaten van de Principale Componenten Analyse op de resultaten van de eerste opzet van het scoreformulier. De drie ontstane hoofcomponent verklaren 81.528% van de variatie van de verschillende karaktereigenschappen. De geel gemarkeerde cijfers geven aan op welk component zij het sterkste laden.

Geroteerde Componenten Matrix ^a			
	Component		
	I	II	III
Schrikreactie	-,936	,131	
Stal, ontspannen	,891		
Stal, nieuwsgierig	,875	-,168	-,212
Gespannen	,866		,199
Berekenbaarheid	,770	,487	,142
Uithoudingsvermogen	-,737	,532	
Stal, brutaal	,729	-,229	-,515
Stal, dominant	,678	-,296	-,599
Stal, plezierig	,566	,371	,543
Leervermogen		,938	,199
Inzet	-,292	,893	,173
Bewerkbaarheid	,116	,849	,287
Hulpen	-,246	,837	,303
Doorzettingsvermogen	-,463	,834	
Werkhouding	,270	,684	,360
Sensibel	-,578	,590	-,278
Concentratie	,136	,218	,807
Stal, rustig		,166	,753

Hoofdcomponent I verklaart 43.050% van de variatie en bestaat uit negen karaktereigenschappen. De variabelen welke sterk laden op het eerste hoofdcomponent zijn de volgende karaktereigenschappen: schrikreactie, stal ontspannen, stal nieuwsgierig, gespannen, berekenbaarheid, uithoudingsvermogen, stal brutaal, stal dominant en stal plezierig.

De positief geladen karaktereigenschappen zijn: stal ontspannen, stal nieuwsgierig, gespannen, berekenbaarheid, stal brutaal, stal dominant en stal plezierig. Deze karaktereigenschappen zeggen voornamelijk iets over het gedrag en de omgang met het paard op stal.

De negatief geladen karaktereigenschappen zijn: schrikreactie en uithoudingsvermogen. Deze karaktereigenschappen zeggen iets over het schrikgedrag van het paard, gezien het feit dat uithoudingsvermogen eigenlijk geen karaktereigenschap is.

Hiermee wordt het eerste hoofdcomponent aangewezen als: *Stalgedrag*

Hoofdcomponent II verklaart 28.745% van de variatie en bestaat uit zeven karaktereigenschappen. De variabelen welke sterk laden op het tweede hoofdcomponent zijn de volgende karaktereigenschappen: leervermogen, inzet, bewerkbaarheid, hulpen, doorzettingsvermogen, werkhouding en sensibel. Deze karaktereigenschappen laden allen sterk op het tweede hoofdcomponent. Deze karaktereigenschappen zeggen iets over de werklust en ze inzet van het paard. Hiermee wordt het tweede hoofdcomponent aangewezen als *Werkhouding*.

Hoofdcomponent III verklaart 9.733% van de variatie en bestaat uit twee karaktereigenschappen. De variabelen welke sterk laden op het derde component zijn de volgende karaktereigenschappen: concentratie en stal rustig. Deze twee karaktereigenschappen laden positief op het derde hoofdcomponent. Deze karaktereigenschappen zeggen iets over hoe het paard zich schikt naar zijn situatie, het aanpassingsvermogen van het paard.

Hiermee wordt de derde hoofdcomponent voorlopig aangewezen als: *Aanpassingsvermogen*.

4.3 Conclusie ten aanzien van de eerste testfase

Om een conclusie te kunnen geven omtrent het vaststellen van het karakter van het Friese paard kunnen een aantal punten gegeven worden.

Het stalgedrag druk/rustig laat geen correlatie zien met de overige variabelen. Dit is opvallend, omdat je zou kunnen verwachten dat wanneer een paard meer dan gemiddeld druk op stal is, het ook drukker dan gemiddeld tijdens het werk zou zijn. Dit zou op zijn beurt weer verklaard kunnen worden door gespannenheid. Dit is echter niet het geval. Hieruit kunnen we concluderen dat een druk of rustig paard op stal vrij weinig zegt over de rest van het karakter van het paard en hoe het paard in het werk zal zijn.

Er is een sterke correlatie aanwezig tussen de karaktereigenschappen stal nieuwsgierig, stal brutaal, stal ontspannen en stal dominant. Hiermee kunnen twee dingen geconcludeerd worden.

- Paarden welke nieuwsgierig gedrag vertonen zijn ook brutaal, ontspannen en dominant.

Of

- Deze begrippen liggen te dichtbij elkaar waardoor de beoordelaars hier te weinig onderscheid in aan kunnen brengen.

Er is een sterke correlatie aanwezig tussen de karaktereigenschappen reactie aan de hulpen, bewerkbaarheid, inzet, doorzettingsvermogen en leervermogen. Hiermee kan toch wel een type paard mee omschreven worden; de werker. Wanneer een paard één van deze karaktereigenschappen bezit, zoals veel leervermogen, zal dit paard over het algemeen beschouwd kunnen worden als een werkwillig paard.

De karaktereigenschappen spanning, sensibel en schrikreactie hebben ook een sterke correlatie met elkaar. Paarden welke hoog scoren op sensibel of snel gespannen zijn, zullen als vluchtreactie eerder vluchten dan bevriezen.

Uit de PCA blijkt dat er drie componenten bestaan. Deze componenten zijn *stalgedrag*, *werkhouding* en *aanpassingsvermogen*. Deze componenten kunnen gebruikt worden om het karakter te beoordelen, ze verklaren 81,528% van de variatie in de verschillende karaktereigenschappen. Het KFPS scoorde in het verleden het karakter op gebruiksgemak en werklust. De hoofdcomponenten hebben een andere naam gekregen, maar de resultaten uit de PCA ondersteunen deze manier van scoren wat betekend dat het KFPS al op de goede weg was wat betreft het beoordelen van het karakter.

5 Tweede opzet van het scoreformulier

Waar het KFPS in de toekomst graag naar toe zou willen is het opzetten van een simpele, maar effectieve methode om het karakter van het Friese paard vast te stellen en met de gegevens hiervan uiteindelijk fokwaarden voor karakter op te stellen. Zo ver is het helaas nog niet, maar met de resultaten uit het vorige hoofdstuk en resultaten uit andere onderzoeken is een tweede opzet voor het scoreformulier gemaakt. Deze tweede opzet is een verfijning van de eerste opzet uit hoofdstuk 4. Dit is tevens het scoreformulier wat aangeleverd wordt aan het KFPS.

Dit hoofdstuk heeft betrekking tot de zesde deelvraag: *“op welke manier kan het karakter van het Friese paard vastgesteld worden?”*

5.1 Methode en technieken tweede opzet van het scoreformulier

De basis van het scoreformulier bestaat uit de gewenste karaktereigenschappen welke door de gebruikers is aangegeven. Deze gewenste karaktereigenschappen werden in hoofdstuk 3 al benoemd als beoordelingscriteria voor het karakter.

De gewenste karaktereigenschappen zijn onderverdeeld in factoren. Deze onderverdeling heeft plaats gevonden door middel van de definities welke gegeven zijn in de interviews en enquêtes. Deze onderverdeling is in hoofdstuk 3, tabel 2 al zichtbaar gemaakt.

Daarnaast heeft de testfase met de eerste opzet plaatsgevonden, deze is besproken in hoofdstuk 4. Met de resultaten van deze eerste testfase is gekeken naar overeenkomsten tussen de correlaties/hoofdcomponenten en de onderverdeling van de karaktereigenschappen welke gemaakt is aan de hand van de resultaten van de interviews en enquêtes. Met de resultaten uit de eerste testfase en de interviews/enquêtes is de tweede opzet van het scoreformulier opgesteld.

De tweede opzet van het scoreformulier is een verfijning van het scoreformulier welke behandeld is in hoofdstuk 4. Deze tweede opzet verschilt op een aantal punten met de eerste opzet uit hoofdstuk 4.

- De tweede opzet is aangevuld met de wensen/eisen van de verschillende gebruikersgroepen.
- In de tweede opzet zijn een paar factoren uit de eerste opzet weg gelaten omdat deze geen karaktereigenschap waren of omdat deze factoren in een keer een te grote lading dekten waardoor onduidelijk wordt wat er met de betreffende factor wordt bedoeld.
- Als laatste zijn beschrijvingen van factoren beter bij elkaar gezocht zodat ze beter elkaars tegenovergesteld zijn.

5.2 Resultaten tweede opzet van het scoreformulier

In hoofdstuk 4 is een Principale Componenten Analyse, uitgevoerd om eventuele hoofdcomponenten aan te duiden. In de conclusie van hoofdstuk 4.3 staat vermeld dat deze PCA uit drie componenten bestaat genoemd: *stalgedrag*, *werkhouding* en *aanpassingsvermogen*. Deze componenten zouden gebruikt kunnen worden om het karakter te beoordelen. Het KFPS scoorde in het verleden het karakter op gebruiksgemak en werklust. De hoofdcomponenten hebben een andere naam gekregen, maar de resultaten uit de PCA ondersteunen deze manier van scoren wat betekend dat het KFPS al op de goede weg was wat betreft het beoordelen van het karakter. Volgens de resultaten van de PCA uit hoofdstuk 4 zou, met het toevoegen van het laatste component aanpassingsvermogen, een goede weergave van het karakter kunnen worden gemaakt.

Helaas werd de informatie die voorheen vergaard werd met het beoordelen van het karakter weinig gebruikt door de leden (fokkers/eigenaren/gebruikers) van het KFPS. De oorzaak hiervan kan zijn dat de leden van het KFPS deze informatie waarschijnlijk niet werkbaar genoeg vonden, omdat deze informatie weinig specifiek en vrij breed te interpreteren is. Daarnaast is deze manier van beoordelen volgens het ruiterteam van de ABFP test slecht werkbaar omdat de begrippen te breed zijn en kunnen zij het karakter met twee cijfers niet specifiek genoeg beoordelen. Vaak werd bij elke beoordeling van het paard extra opmerkingen geplaatst om het karakter duidelijker te omschrijven.

Het KFPS heeft aangegeven de beoordeling van het karakter van het Friese paard graag weer te willen geven in ongeveer vijf tot maximaal tien karaktereigenschappen. De informatie welke doorgespeeld zal worden naar de leden van het KFPS zal bestaan uit de scores op een beperkt aantal karaktereigenschappen.

Uit de resultaten in hoofdstuk 4 is gebleken dat de geteste factoren te verdelen zijn in twee groepen, namelijk stalgedrag en werkhouding. Binnen deze groepen laten de factoren sterke correlaties zien.

Wanneer de factoren worden verdeeld over de gewenste karaktereigenschappen dan blijkt dat verschillende factoren met meerdere karaktereigenschappen samenhangen.

Een voorbeeld is de factor gespannen (arbeid) deze factor hangt samen met de karaktereigenschappen werkwillig, flegmatiek, nieuwsgierig en braaf.

Tijdens het beoordelen van het karakter zal het ruiterteam elke factor maximaal één maal beoordelen voor stalgedrag en één maal beoordelen voor werkhouding. Wanneer een factor met meerdere karaktereigenschappen verband heeft is deze factor toegewezen aan de karaktereigenschap waarbij, deze uitgaande van de definitie, het beste bij past. Zo is de factor gespannen (arbeid) toegewezen aan de karaktereigenschap flegmatiek.

Aan de hand van alle voorgaande resultaten is een tweede opzet voor het scoreformulier opgesteld, zie tabel 10.

Tabel 10: De tweede opzet voor het scoreformulier waarmee het karakter van de Friese paarden vastgesteld kan worden. Dit is het scoreformulier zoals het aan het KFPS aangeleverd zal worden. De beoordeelaars beoordelen het paard per factor. Er zijn vijf mogelijke scores, waarbij C het gemiddelde van de populatie is. De letters B en D zijn een kleine variatie op het gemiddelde en de letters A en E zijn een grote variatie op het gemiddelde.

	Karaktereigenschap	Factor	A	B	C	D	E	Factor
Stalgedrag	Flegmatiek	Onrustig						Rustig
		Gespannen						ontspannen
		Veel schrik, vluchtgedrag						Weinig schrik, vluchtgedrag
	Betrouwbaarheid	Onbetrouwbaar						Betrouwbaar
	Nieuwsgierig	Niet nieuwsgierig						Nieuwsgierig
	Goedaardig	Onvriendelijk						Vriendelijk
		Niet sociaal naar de mens						Sociaal naar de mens
	Braaf	Ongehoorzaam						Gehoorzaam
		Dominant						onderdanig
Tijdens arbeid	Flegmatiek	Onrustig						Rustig
		Gespannen						ontspannen
		Veel schrik, vluchtgedrag						Weinig schrik, vluchtgedrag
	Betrouwbaarheid	Onbetrouwbaar						Betrouwbaar
	Werkwillig	Sloom						Voorwaarts
		Geen doorzettingsvermogen						Veel doorzettingsvermogen
		Niet bereid tot arbeid						Bereid tot arbeid
		Weinig reactie op hulpen						Veel reactie op hulpen
	Leervermogen	Leert langzaam						Leert snel
		Weinig concentratievermogen						Veel concentratievermogen
	Braaf	Ongehoorzaam						Gehoorzaam
		Dominant						Onderdanig

Onderdaan kunnen de beoordelaars nog opmerkingen toevoegen. Dit kan zowel betrekking hebben tot het te beoordelen paard, als het scoreformulier zelf. Wanneer zij bijvoorbeeld nog iets missen. Deze informatie kan in de toekomst weer gebruikt worden om het scoreformulier te verfijnen en verbeteren. Voor het totaalbeeld van hoe het scoreformulier er op nagenoeg ware grootte uit ziet, zie Bijlage III.

5.3 Conclusie ten aanzien van de tweede opzet van het scoreformulier

Het beoordelen van het karakter van het Friese paard zal gedaan worden aan de hand van de zeven gewenste karaktereigenschappen. Deze manier van beoordelen is verkozen boven het oude systeem van scoren op de twee eigenschappen gebruiksgemak en werklust. De reden hiervoor is dat het voor het ruiterteam gemakkelijker is om variatie aan te brengen tussen de karakters van de paarden. Ook is het voor de leden van het KFPS gemakkelijker om bruikbare informatie uit de beoordeling van het karakter van het paard te halen. Hierdoor kan de informatie ook beter gebruikt worden in de praktijk. Voor het KFPS is het van belang dat zij de resultaten welke verkregen worden door middel van het tweede scoreformulier op de volgende manier zullen verwerken. Deze stappen zijn in hoofdstuk 4 ook doorgelopen met de resultaten van de eerste test op karakter tijdens de ABFP test.

1. De tweede opzet van het scoreformulier gebruiken om het karakter vast te stellen. Dit kan gebeuren tijdens de ABFP testen en het centrale onderzoek voor de hengsten.
2. Van de verkregen resultaten zullen de correlaties tussen de verschillende factoren berekend moeten worden. Hierbij ontstaat een vergelijkbare tabel zoals tabel 6 uit hoofdstuk 4.
3. Met de informatie zoals die nu in een tabel is verwerkt, kan bepaald worden met welke karaktereigenschappen de verschillende beoordeelde factoren nu daadwerkelijk verband houden.
4. Wat zal ontstaan is een tabel vergelijkbaar met tabel 7 uit hoofdstuk 4
5. Aan de hand van de ontstane tabel kunnen de scores per karaktereigenschap berekend worden door het gemiddelde te nemen van alle factoren welke verband houden met deze karaktereigenschap.
6. Wat zal ontstaan is een score van het paard voor de verschillende karaktereigenschappen. Hier kan een tabel van gemaakt worden van alle paarden in de betreffende test, zoals in tabel 7 uit hoofdstuk 4
7. Met deze gegevens kunnen de scores van een paard in een tabel afgebeeld worden, vergelijkbaar met tabel 8 uit hoofdstuk 4.

Wanneer het KFPS meer gegevens verzameld heeft kan onderzocht worden of de verschillende karaktereigenschappen normaal verdeeld zijn. Als dit het geval is kunnen de scores aangegeven worden per standaarddeviatie.

6 Discussie

Terugkijkend op het onderzoek zijn er nog een aantal zaken welke ter discussie gesteld kunnen worden.

Het eerste discussiepunt is dat de respondenten gevraagd zijn aan te geven of zij van mening zijn dat het karakter de afgelopen tien jaar veranderd is. Tien jaar is echter een behoorlijk lange tijd. De kans is zeer aanwezig dat men te ver of niet ver genoeg terug denkt in plaats van de gevraagde tien jaar. Daarnaast zijn er ook mensen geïnterviewd met een leeftijd van twintig tot dertig jaar. Tien jaar terug waren deze mensen tien tot twintig jaar. De kans is groot dat deze respondenten tien jaar geleden te jong waren om nu voor goede betrouwbare resultaten te zorgen. Een andere optie was geweest om te vragen of men van mening is dat het karakter de laatste vijf jaar veranderd is.

Een tweede discussiepunt is dat niet alle respondenten evenveel karaktereigenschappen genoemd hebben. Sommige respondenten hebben zeven verschillende karaktereigenschappen genoemd en anderen maar vier. Verstandiger was geweest om een vastgesteld aantal of een maximaal aantal karaktereigenschappen te vragen.

Een andere optie had kunnen zijn, de respondent een bepaald aantal, bijvoorbeeld vijftien, karaktereigenschappen voor te leggen en hem/haar te vragen deze in volgorde van meest naar minst belangrijk te plaatsen. Hierbij zou er ook een weging aan de eigenschappen gegeven kunnen worden. Karaktereigenschap nummer één weegt dan zwaarder dan de karaktereigenschap die iemand op nummer twee heeft gezet.

Een derde discussiepunt is dat de eerste opzet van het scoreformulier vanwege tijdgebrek eerder opgezet is dan dat alle interviews hebben plaatsgevonden. Om die reden is er dus bij de eerste opzet van het scoreformulier geen rekening gehouden met welke karaktereigenschappen men nu graag wilt hebben bij het Friese paard. De beoordelingscriteria waren vooraf dus ook nog niet opgesteld. Dit is uiteraard niet de juiste volgorde en dit had beter andersom kunnen gebeuren.

Het laatste discussiepunt is dat er bij dit onderzoek vanuit gegaan is dat karakter voor een groot deel erfelijk is. Voor paarden is echter nog geen wetenschappelijke informatie beschikbaar welke deze theorie bevestigt. Wanneer karakter niet, of voor slechts een heel klein deel erfelijk bepaald blijkt te zijn is het nut van meten en selectief fokken ook klein.

7 Conclusie en aanbeveling

In dit hoofdstuk zullen de onderzoeksvragen beantwoord worden en zal een aanbeveling gegeven worden aan het KFPS over hoe zij zich in de toekomst meer grip op het karakter kunnen verkrijgen.

7.1 Conclusie

Met behulp van de resultaten kan nu antwoord gegeven worden op deelvragen. Samen zullen deze de hoofdvraag beantwoorden.

Deelvraag 1: “In hoeverre verandert het karakter van het Friese paard?”

Hier kunnen geen harde bewijzen voor geleverd worden, maar uit de ervaringen van de respondenten van de interviews en enquêtes kan opgemaakt worden dat het karakter van het Friese paard wel degelijk verandert. Het Friese paard zou temperamentvoller en minder koelbloedig zijn, hetgeen ze steeds minder geschikt maakt voor de grootste doelgroep; de recreatieruiter.

Deelvraag 2: “Hoe wordt het gewenste karakter van het Friese paard door de gebruikers gedefinieerd?”

Het gewenste karakter van het Friese paard wordt omschreven als:

- Werkwillig
- Betrouwbaar
- Flegmatisch
- Goedaardig
- Nieuwsgierig
- Goed leervermogen
- Braaf

Deelvraag 3: “Zijn er verschillen tussen wat de afzonderlijke gebruikersgroepen als het gewenste karakter beschouwen?”

Wat door de verschillende gebruikersgroepen als het gewenste karakter beschouwd wordt komt vrijwel overeen. Er zijn slechts zeer kleine verschillen zichtbaar tussen de gebruikersgroepen ten aanzien van het gewenste karakter.

Deelvraag 4: welke karaktereigenschappen kunnen als beoordelingscriteria dienen voor het vaststellen van het karakter van het Friese paard?

De beoordelingscriteria die gebruikt gaan worden voor het vaststellen van het karakter van het Friese paard en waarop in de toekomst op geselecteerd kan worden zijn de volgende karaktereigenschappen:

- Werkwillig
(voorwaarts, doorzettingsvermogen, bereidheid tot werken, reactie op de hulpen)
- Betrouwbaar
- Flegmatiek
(ontspanning, schrik en vluchtgedrag, rustig)
- Goedaardig
(vriendelijkheid, sociaal naar de mens)
- Nieuwsgierig
- Goed leervermogen
(leervermogen, concentratievermogen)
- Braaf
(gehoorzaamheid, dominantie)

De eigenschappen die tussen haakjes achter de karaktereigenschappen bijgevoegd zijn de factoren waar met het scoreformulier op gescoord gaat worden.

Deelvraag 5: “Zijn er relaties tussen de verschillende karaktereigenschappen van het Friese paard?”

Er zijn relaties tussen de verschillende gewenste karaktereigenschappen van het Friese paard. De karaktereigenschappen die met elkaar correleren (verband houden) zijn in drie verschillende hoofdcomponenten ingedeeld. De karaktereigenschappen zijn onder te verdelen in de hoofdcomponenten *Stalgedrag*, *Werkhouding*, *Aanpassingsvermogen*. Hieronder in tabel 11 zijn de bijbehorende karaktereigenschappen genoemd.

Tabel 11: De hoofdcomponenten die te vormen zijn uit de verschillende karaktereigenschappen gescoord tijdens de test met de eerste opzet van het score formulier. Onder ieder hoofdcomponent worden de bijbehorende, onderling correlerende karaktereigenschappen genoemd.

Stalgedrag	Werkhouding	Aanpassingsvermogen
Schrikreactie (<i>negatief</i>)	Leervermogen	Concentratie
Stal, ontspannen	Inzet	Stal, rustig
Stal, nieuwsgierig	Bewerkbaarheid	
Gespannen (arbeid)	Hulpen	
Berekenbaarheid	Doorzettingsvermogen	
Uithoudingsvermogen (<i>negatief</i>)	Werkhouding	
Stal, brutaal	Sensibel	
Stal, dominant		
Stal, plezierig		

Deelvraag 6: “Op welke manier kan de enquête om het karakter van het Friese paard vast te stellen door het KFPS in de praktijk gebruikt worden?”

Er zijn verschillende manieren waarop het karakter van het paard vastgesteld kan worden. De op dit moment meest geschikte manier voor het KFPS is door middel van het invullen van een scoreformulier. Het scoreformulier wordt door het trainersteam ingevuld tijdens de ABFP test en het centraal onderzoek voor de hengsten. Idealiter zouden de scores die de paarden behalen gepresenteerd worden in relatie tot standaarddeviaties, dit is echter alleen mogelijk indien de scores op de karaktereigenschappen normaal verdeeld zijn.

Hoofdvraag: “Wat is volgens de gebruikers het gewenste karakter van het Friese paard, verandert dit en hoe kan het stamboek het karakter van het Friese paard beoordelen?”

Uit de interviews is gebleken dat men een Fries wil dat: werkwillig, betrouwbaar, flegmatisch, goedaardig, nieuwsgierig en braaf is en een goed leervermogen heeft. Het karakter van het Friese paard is aan het veranderen, de Fries wordt sensibeler.

Het beoordelen van het karakter van het Friese paard kan geschieden door de trainers voor de ABFP testen en de trainers voor het centraal onderzoek van de hengsten een scoreformulier in te laten vullen.

7.2 Aanbeveling

Het is de taak aan het stamboek om fokkers in de toekomst te wijzen op de informatie die beschikbaar is over het karakter. Daarnaast moet de fokkers duidelijk gemaakt worden hoe groot het belang is van de kennis over het karakter.

Voor het goed uitvoeren van het karakteronderzoek tijdens de ABFP testen en het centraal onderzoek is het van belang dat de beoordelaars het scoreformulier individueel, zonder overleggen invullen. Ook wordt het aangeraden de definities van de karaktereigenschappen er altijd bij te geven.

Het wordt het KFPS aangeraden om de omschrijving van het karakter van het Friese paard eenduidig te maken. Nu staan er op de website vier verschillende omschrijvingen. Het KFPS zou er goed aan doen om de omschrijving van het karakter te herzien en deze gelijk te maken in zowel het fokdoel, het fokprogramma als het sportdoel.

Ten slotte wordt het, het stamboek aangeraden hier zeker niet te stoppen met het doen van onderzoek. Er is nu een scoreformulier opgesteld welke gebruikt kan gaan worden bij het vaststellen van het karakter, maar er zou geprobeerd moeten worden deze met behulp van de gegevens uit de toekomstige testen verder te verfijnen. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan het samenvoegen van sterk correlerende factoren. Het is belangrijk de correlaties tussen de verschillende factoren steeds weer opnieuw te berekenen wanneer er meer data beschikbaar is, hiermee wordt de betrouwbaarheid van de resultaten ook hoger.

Verder zal het stamboek, om werkelijk te kunnen gaan selecteren op het karakter eerst de erfelijkheidsgraad van het karakter verder te onderzoeken en berekend te worden. Het succes van de selectie op karakter en de te maken keuzes hierbij hangen namelijk sterk samen met hoe hoog de erfelijkheidsgraad van het karakter van het Friese paard is.

Literatuur

- Anderson, M.K., Friend, T.H., Evans, J.W., Bushong, D.M., 1999. Behavioural assesment of horses in therapeutic riding programs. *Applied animal behaviour science*. 63, 11-24
- Birke, L., Hockenhull, J., Creighton, Ei., Pinno, L., Mee, J., Mills, D. S., 2011. Horses' responses to variation in human approach. *Applied animals behavior science*. 134, 56-63
- Bocxe, T., 2012. Veiligheid Voorop! Mensport, 7, 28-31
- French, J.M., 1993. Assesment of donkey temperament and the influence of home environment. *Applied animal behaviour science*, 36, 249-257
- Hausberger, M. 2007. A review of the human-horse relationship. *Applied animal science*. 109 (2008), 1-24
- Le Scolan, N., Hausberger, M., Wolff, A., 1997. Stability over situations in temperamental traits of horses revealed by experimental and scoring approaches. *Behaviour process* 41, 257-266
- Lloyd, A.S., Martin, J.E., Bornett-Gauci, H.L.I., Wilkinson, R.G., 2007. Evaluation of a novel method of horse personality assessment: rater-agreement and links to behaviour. *Applied animal behaviour science*. 105, 205-222
- Mason, W. A., 1984. Animal learning: experience, life modes and cognitive style. *Verhandlung der Deutschen Zoologischen Gesellschaft*. 77, 45-56
- Mills, D.S., 1998. Personality and individual differences in the horse, their significance, use and measurement. *Equine clinical behaviour*. 27, 10-13
- Momowanza, Y., Ono, T., Sato F., Kikusui, T., Tekeuchi, Y., Mori, Y., Kusunose, R., 2003. Assessment of equine temperament by a questionnaire survey to caretakers and evaluation of its reliability by simultaneous behaviour test. *Applied animal behaviour science*. 84, 127-138
- Momowanza, Y., Sato F., Kikusui, T., Tekeuchi, Y., Mori, Y., Kusunose, R., 2005. Assessment of equine questionnaire by comparing factor structure between two separate surveys. *Applied animal behaviour science*. 92, (1-2), 77-84
- Morris, P.H., Gale, A., Duffy, K., 2002. Can judges agree on the personlity of hoses? *Personality and individual differences*. 3, 67-81
- Tellington-Jones, L., 1999. *De persoonlijkheid van uw paard*. Tirion uitgevers, Utrecht.
- Visser, K., 2002. *Horsonality, a study on the personality of the horse*. Ponsen en Looijen Bv, Heerenveen.
- Vocht, de, A, 2009. *Basishandboek SPSS 17*. Bijlenveld Press, Utrecht.
- Wolframm, I., 2012. *Match. Bit*. 193, 50-53

Bijlage I: De gewenste karaktereigenschappen bij een Fries paard

De karaktereigenschappen die tijdens de interviews genoemd zijn als antwoord op de vraag 'Wat vindt u de belangrijkste karaktereigenschappen voor een Fries paard?' zijn:

Tabel 12: De karaktereigenschappen welke de gebruikers belangrijk vinden bij het Friese paard. In de linker kolom staan de karaktereigenschappen welke in tabel 1, hoofdstuk 2 gebruikt zijn, in de rechter kolom staan alle karaktereigenschappen genoemd tijdens de interviews/enquêtes

Gebruikte karaktereigenschap	Genoemde karaktereigenschap
Werkwillig	Werkwillig
	Meewerkend
	Werklustig
	Looplustig
	Inzet
	Moet voor je willen werken
Betrouwbaar	Betrouwbaar
Flegmatiek	Flegmatiek
	Cool in het hoofd
	Nuchter
	Niet snel in paniek
	Rustig
	Niet van zijn stuk gebracht
	Constante reactie op omgeving
	Cool/koel
	Voorspelbaar
	Niet heel scherp
Goedaardig	Sociaal
	Lief
	Vriendelijk
	Knuffelig
Nieuwsgierig	Nieuwsgierig
	Geïnteresseerd
Goed leervermogen	Leergierig
	Goed leervermogen
Braaf	Braaf
	Mak
	Goede hanteerbaarheid
Veelzijdig inzetbaar	Veelzijdig inzetbaar
	Makkelijk inzetbaar
Niet teveel temperament	Niet te temperamentvol
Gemakkelijk te trainen	Makkelijk bewerkbaar
Iets afwachtend	Iets afwachtend
Eerlijk	Eerlijk
Trots	Trots
	Stelt grenzen
Brutaal	Brutaal
Niet kwalijk nemend	Niet kwalijk nemend
Temperamentvol	Temperamentvol

Bijlage II: Definities van de karaktereigenschappen

Tabel 13: De definities van de in tabel 1, in hoofdstuk 2, genoemde karaktereigenschappen. Opgesteld aan de hand van hoe de respondenten de karaktereigenschappen definieerden

Karaktereigenschap	Definitie karaktereigenschap
Werkwillig	Ook wel werklustig, meewerkend, voorwaarts, looplustig genoemd. Paard is bereid tot werken in trainingen en wedstrijd en heeft veel doorzettingsvermogen. Het paard 'heeft er zin in', is enthousiast en vecht niet tegen de trainer. Paard is voorwaarts, hoeft niet steeds aangespoord te worden en is goed controleerbaar, het voorwaartse slaat niet om in vluchtgedrag.
Betrouwbaar	Ook wel eerlijk, berekenbaar, voorspelbaar in gedrag. Paard kan vertrouwd worden zich goed te gedragen en kan beschouwd worden als een veilig paard in de omgang. Het paard is voorspelbaar en constant in zijn gedrag en reacties op zijn omgeving. Men kan het paard een dag niet rijden en zal de dag erna hetzelfde zijn in zijn gedrag als normaal. Dit paard zal zijn eigenaar niet bijten op schoppen. Het paard is constant in zijn gedrag.
Veelzijdig inzetbaar	Dit paard kan zich mentaal makkelijk aanpassen aan verschillende situaties tijdens de arbeid. Dit paard kan zowel ingezet worden onder het zadel als aangespannen en is geschikt voor zowel beginners als gevorderden.
Flegmatiek	Ook wel rustig, kalm, cool, nuchter genoemd. Het paard is niet snel van zijn stuk gebracht en raakt niet snel gestrest of in paniek. Als het paard wel gespannen is kan het deze spanning weer snel af laten vloeien. Het paard is niet te scherp aan de hulpen en heeft niet heel veel temperament. Het paard reageert niet zeer sterk op (nieuwe) prikkels, zal niet snel ergens van schrikken en vertoont weinig vluchtgedrag.
Goedaardig	Ook wel lief, vriendelijk, sociaal, blijmoedig, vrolijk, enthousiast genoemd. Dit paard is gemakkelijk te benaderen en zoekt contact met de mens. Dit paard vindt het geen probleem om geaaid en/of geknuffeld te worden. Het paard heeft de aandacht bij de mens is gehoorzaam.
Braaf	Ook wel mak of makkelijk hanteerbaar genoemd. Dit paard doet zonder tegenstribbelen wat je van hem vraagt. Paard is gehoorzaam aan de mens, heeft de aandacht bij de mens en is kalm
Nieuwsgierig	Ook wel onderzoekend of open. Dit paard heeft zijn zintuigen open staan voor prikkels, het paard wil nieuwe dingen/situaties onderzoeken. Dit paard heeft interesse in de wereld om hem heen, zijn zintuigen staan open voor prikkels. Het paard wil leren en zoekt contact met mensen en andere dieren.
Niet kwalijk nemend	Dit paard raakt niet ontregeld wanneer iets anders gaat dan verwacht. Dit paard zal niet zo snel gefrustreerd raken of zich beledigd voelen wanneer de ruiter iets fout doet (ruk in de mond etc.), maar zich vrijwel onverstoorde gedragen.
Makkelijk trainbaar	Ook wel makkelijk bewerkbaar genoemd. Dit paard is door veel verschillende ruiters te rijden, inclusief beginners. Dit paard zal zonder tegenstribbelen doen wat de ruiter van hem vraagt en leert redelijk gemakkelijk nieuwe dingen aan.
Goed leervermogen	Ook wel intelligent genoemd. Dit paard heeft een goed lerend vermogen en kan als intelligent beschouwd worden. Het leert gemakkelijk en snel nieuwe dingen/oefeningen en profiteert van mentale stimulatie. Paard kan zich goed concentreren en is niet snel afgeleid.
Brutaal	Paard neemt graag het voortouw en wil de leiding van de training overnemen. Paard is niet snel onder de indruk van iets/iemand, paard grijpt een kans wanneer deze zich voordoet. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in ontsnappen.
Iets afwachtend	Paard laat de mens naar hem toe komen in plaats van dat het paard de eerste stap zet.
Trots	Dit paard is meewerkend, maar wel met grenzen. Het pikt niet zomaar alles van de ruiter

Bijlage III: Scoreformulier

Voorzijde scoreformulier:

Naam paard:

Nummer:

Vader:

Geslacht:

Naam beoordelaar:

Datum:

Test:

	Karaktereigenschap	Beschrijving	A	B	C	D	E	Beschrijving
In rustgedrag	Flegmatisch	Onrustig						Rustig
		Gespannen						Ontspannen
		Veel schrik en vluchtgedrag						Weinig schrik en vluchtgedrag
	Betrouwbaarheid	Onbetrouwbaar						Betrouwbaar
	Nieuwsgierig	Niet nieuwsgierig						Nieuwsgierig
	Goedaardig	Onvriendelijk						Vriendelijk
		Niet sociaal naar de mens						Sociaal naar de mens
	Braaf	Ongehoorzaam						Gehoorzaam
		Dominant						Onderdanig
Tijdens arbeid	Flegmatisch	Onrustig						Rustig
		Gespannen						Ontspannen
		Veel schrik en vluchtgedrag						Weinig schrik en vluchtgedrag
	Betrouwbaarheid	Onbetrouwbaar						Betrouwbaar
	Werkwillig	Sloom						Voorwaarts
		Geen doorzettingsvermogen						Veel doorzettingsvermogen
		Niet bereid tot arbeid						Bereid tot arbeid
		Weinig reactie op hulpen						Veel reactie op hulpen
	Leervermogen	Leert langzaam						Leert snel
		Weinig concentratievermogen						Veel concentratievermogen
	Braaf	Ongehoorzaam						Gehoorzaam
		Dominant						Onderdanig

Opmerkingen:

Achterzijde scoreformulier:

Beoordelingscriteria	Beoordelingsaspect
Werkwillig	Ook wel werklustig, meewerkend, voorwaarts, looplustig genoemd. Paard is bereid tot werken in trainingen en wedstrijd en heeft veel doorzettingsvermogen. Het paard 'heeft er zin in', is enthousiast en vecht niet tegen de trainer. Paard is voorwaarts, hoeft niet steeds aangespoord te worden en is goed controleerbaar, het voorwaartse slaat niet om in vluchtgedrag.
	<i>Voorwaarts:</i> paard heeft voorwaartse drang, wil graag lopen.
	<i>Doorzettingsvermogen:</i> mentaal aspect. Paard zal (proberen) zijn werk blijven uitvoeren ook al is het vermoeid of hier fysiek gezien (nog) niet toe in staat.
	<i>Bereidheid tot werken:</i> paard is enthousiast, vecht niet tegen de trainer, wil meewerken
	<i>Reactie op hulpen:</i> wanneer de trainer een hulp/aanwijzing geeft reageert het paard hier direct op
Betrouwbaar	Ook wel eerlijk, berekenbaar, voorspelbaar in gedrag. Paard kan vertrouwd worden zich goed te gedragen en kan beschouwd worden als een veilig paard in de omgang. Het paard is voorspelbaar en constant in zijn gedrag en reacties op zijn omgeving. Men kan het paard een dag niet rijden en zal de dag erna hetzelfde zijn in zijn gedrag als normaal. Dit paard zal zijn eigenaar niet bijten op schoppen. Het paard is constant in zijn gedrag.
Flegmatiek	Ook wel rustig, kalm, cool, nuchter genoemd. Het paard is niet snel van zijn stuk gebracht en raakt niet snel gestrest of in paniek. Als het paard wel gespannen is kan het deze spanning weer snel af laten vloeien. Het paard is niet te scherp aan de hulpen en heeft niet heel veel temperament. Het paard reageert niet zeer sterk op (nieuwe) prikkels, zal niet snel ergens van schrikken en vertoont weinig vluchtgedrag.
	<i>Ontspanning:</i> paard heeft een ontspannen lichaamshouding en bewegingen en heeft geen overmatige spierspanning in het lichaam.
	<i>Schrik en vluchtgedrag:</i> Paard wil zich terugtrekken van externe prikkels. Dit kan zich uiten in vluchten of bevriezen (stil staan).
	<i>Rustig:</i> Paard raakt niet snel gestrest, beweegt niet snel en is niet snel te haasten.
Goedaardig	Ook wel lief, vriendelijk, sociaal, blijmoedig, vrolijk, enthousiast genoemd. Dit paard is gemakkelijk te benaderen en zoekt contact met de mens. Dit paard vindt het geen probleem om geaaid en/of geknuffeld te worden. Het paard heeft de aandacht bij de mens is gehoorzaam.
	<i>Vriendelijk:</i> Paard gedraagt zich aardig tegen de mens, bijt en schopt niet, dreigt hier ook niet mee
	<i>Sociaal naar de mens:</i> Paard voelt zich prettig bij de mens en zoekt zelf contact op.
Nieuwsgierig	Ook wel onderzoekend of open. Dit paard heeft zijn zintuigen open staan voor externe prikkels. Het paard wil nieuwe dingen/situaties onderzoeken. Dit paard heeft interesse in de wereld om hem heen, zijn zintuigen staan open voor prikkels. Het paard wil leren en zoekt contact met mensen en andere dieren.
Goed leervermogen	Algemeen: Ook wel intelligent genoemd. Dit paard heeft een goed lerend vermogen en kan als intelligent beschouwd worden. Het leert gemakkelijk en snel nieuwe dingen/oefeningen en profiteert van mentale stimulatie. Paard kan zich goed concentreren en is niet snel afgeleid.
	<i>Goed leervermogen:</i> paard leert snel nieuwe dingen/oefeningen aan
	<i>Concentratievermogen:</i> Paard kan zich lange tijd op de aanwijzingen van de trainer concentreren zonder de aandacht te laten verslappen of te worden afgeleid.
Braaf	Ook wel mak of makkelijk hanteerbaar genoemd. Dit paard doet zonder tegenstribbelen wat je van hem vraagt. Paard is onderdanig, gehoorzaam aan de mens, heeft de aandacht bij de mens en is kalm.
	<i>Gehoorzaamheid:</i> Paard doet zonder tegenstribbelen wat je van hem vraagt
	<i>Dominantie:</i> Een paard is onderdanig wanneer het gemakkelijk toegeeft aan wat je van hem vraagt en hier niet tegen vecht. Een paard is dominant wanneer hij niet toe wil geven aan wat de mens vraagt en anderen wil beheersen.

Bijlage IV Resultaten correlaties tussen de factoren

	stui ploziering	stui rustig	stui nieuwwoning	stui dominant	stui brutaal	stui ontpanning	borcken baarheid	senaboi	geopannion	bewerk baarheid	hulpon	inzot	werkhouding	doorzoelinge vermogen	uithoudinge vermogen	achtrikraactio	concentratio	boorvermogen
stui ploziering	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)	1,000 384 1,142 1,000	384 1,142 1,000	493 593 1,000	191 478 1,000	191 481 1,000	898 1,000 1,000	-370 159 1,000	549 1,000 1,000	382 327 1,000	894 728 1,000	-1014 569 1,000	522 338 1,000	-219 419 1,000	-350 212 1,000	-383 18 1,000	511 643 1,000	1135 571 1,000
stui rustig	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
stui nieuwwoning	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
stui dominant	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
stui brutaal	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
stui ontpanning	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
borcken baarheid	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
senaboi	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
geopannion	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
bewerk baarheid	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
hulpon	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
inzot	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
werkhouding	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
doorzoelinge vermogen	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
uithoudinge vermogen	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
achtrikraactio	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
concentratio	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	
boorvermogen	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed)																	

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabel 14: Resultaten van de eerste ABFP test met de correlatie tussen de variabelen getest met de spearmans rho. (N = 16).

In tabel 14, zijn de correlaties van de sterk met elkaar correlerende factoren gemarkeerd. Daarnaast geeft SPSS aan dat de correlaties welke twee sterren toegekend hebben gekregen: *correlatie is significant vanaf 0.01 (2-tailed)*. Dit geeft aan dat bij 99% van de gescoorde paarden/nog te scoren paarden de factoren met elkaar samenhangen. De kans dat deze resultaten op toeval berusten is kleiner dan 1%. Voor de gegevens welke één ster toegekend hebben gekregen geldt dat: *correlatie is significant vanaf 0.05 (2-tailed)*. Dit geeft aan dat bij 95% van de gescoorde paarden/nog te scoren paarden de factoren met elkaar samenhangen. De kans dat deze resultaten op toeval berusten is kleiner dan 5%. Wanneer factor A sterk correleert met factor B is de kans dat wanneer een paard factor A uitvoert deze ook factor B uit zal voeren/uitgevoerd heeft.

Uit tabel 14 kunnen de volgende waarnemingen vastgesteld worden:

- Een plezierig paard op stal zal vaak ook ontspannen zijn op stal. Tijdens het werk is dit paard vaak betrouwbaar, niet snel gespannen, blij, en niet snel afgeleid.
- Een nieuwsgierig paard op stal zal ook vaak op stal dominant, brutaal en ontspannen zijn. Tijdens het werk is dit paard vaak betrouwbaar, niet snel gespannen, weinig doorzettingsvermogen en uithoudingsvermogen. Als schrikreactie zal deze bevriezen.
- Een dominant paard op stal zal op stal vaak ook nieuwsgierig, brutaal en ontspannen zijn. Tijdens het werk vertoont dit paard weinig reactie op de hulpen, heeft weinig inzet, heeft weinig doorzettingsvermogen en uithoudingsvermogen. Als schrikreactie bevriest dit paard
- Een brutaal paard op stal zal vaak ook nieuwsgierig, dominant en ontspannen zijn. Tijdens het werk is dit paard niet snel gespannen, heeft weinig doorzettingsvermogen en uithoudingsvermogen. Als schrikreactie bevriest dit paard.
- Een ontspannen paard op stal zal vaak ook plezierig, nieuwsgierig, dominant en brutaal zijn op stal. Tijdens het werk is dit paard betrouwbaar en niet snel gespannen. Het heeft weinig uithoudingsvermogen en zal als schrikreactie bevriezen.
- Een hoge score op berekenbaarheid (betrouwbaar) zal vaak op stal een plezierig, nieuwsgierig en ontspannen paard geven. Tijdens het werk is dit paard niet snel gespannen en blij. Als schrikreactie zal dit paard bevriezen.
- Een hoge score op sensibel (veel sensibilliteit) zal tijdens het werk een paard geven welke snel gespannen is, veel reactie geeft op de hulpen, veel inzet toont, veel doorzettingsvermogen en uithoudingsvermogen heeft. Als schrikreactie zal dit paard vluchten. Sensibel betekent gevoelig. Dat sensibel correleert met deze variabelen is dan ook niet onlogisch. Wanneer een paard gevoelig is zal deze dan ook beter dan gemiddeld op de hulpen reageren. Daarnaast is een sensibel paard ook gevoelig voor prikkels in zijn omgeving, wanneer deze hier niet goed mee overweg kan, raakt het paard gespannen
- Een hoge score op gespannen (niet snel gespannen) geeft een paard welke op stal plezierig, nieuwsgierig, brutaal en ontspannen is. In het werk is dit een betrouwbaar en weinig sensibel paard. Het doorzettingsvermogen en uithoudingsvermogen is weinig en als schrikreactie zal dit paard bevriezen. Deze resultaten zijn opvallend door de logische correlaties met de variabelen.

- Een hoge score op bewerkbaarheid geeft een paard welke tijdens het werk veel reactie geeft op de hulpen, veel inzet toont, een blijde werkhouding heeft, veel doorzettingsvermogen, niet snel is afgeleid en veel lerend vermogen heeft. De correlatie tussen bewerkbaarheid en leervermogen is erg hoog. Een paard welke zich gemakkelijk laat bewerken wil alles wel van de trainer aannemen, hierdoor scoort deze ook hoog op leervermogen.
- Een hoge score op hulpen (veel reactie op de hulpen) zal een paard geven welke op stal onderdanig gedrag vertoont. Tijdens het werk zal dit paard veel sensibiteit vertonen, gemakkelijk bewerkbaar zijn, veel inzet tonen, veel doorzettingsvermogen en uithoudingsvermogen hebben en zal over veel leervermogen beschikken. Wanneer een paard veel reactie op de hulpen geeft laat deze een sterke correlatie zien met leervermogen en inzet.
- Een hoge score op inzet (toont veel inzet) zal een paard geven welke op stal onderdanig gedrag vertoont. Tijdens het werk zal dit paard veel sensibiteit vertonen, gemakkelijk bewerkbaar zijn, veel reactie op de hulpen geven, veel doorzettingsvermogen en uithoudingsvermogen hebben en over veel lerend vermogen beschikken. Een paard met veel inzet laat een zeer hoge correlatie zien met leervermogen.
- Een hoge score op werkhouding (een blijde werkhouding) zal een paard geven welke op stal een plezierig gedrag vertoont. Tijdens het werk zal dit een paard geven welke betrouwbaar is, gemakkelijk bewerkbaar en over veel lerend vermogen beschikt.
- Een hoge score op doorzettingsvermogen (veel doorzettingsvermogen) zal een paard geven welke op stal bang is, zich onderdanig opstelt en afwachtend is. Tijdens het werk zal het paard veel sensibiteit vertonen, gemakkelijk bewerkbaar zijn, veel reactie op de hulpen vertonen, veel inzet hebben en over veel lerend vermogen beschikken. Als schrikreactie zal dit paard vluchten.
- Een hoge score op uithoudingsvermogen (veel uithoudingsvermogen) geeft een paard wat op stal bang is, zich onderdanig opstelt, afwachtend en gespannen is. Tijdens het werk zal dit paard veel sensibiteit vertonen, snel gespannen is, veel reactie op de hulpen geeft, veel inzet toont en veel doorzettingsvermogen heeft. Als schrikreactie zal dit paard vluchten.
- Een hoge score op schrikreactie (vluchterig) zal een paard geven welke op stal lastig, bang, onderdanig, afwachtend en gespannen is. Tijdens het werk zal dit paard onbetrouwbaar en snel gespannen zijn.
- Een hoge score op concentratie (niet snel afgeleid) zal een paard geven welke op stal plezierig in de omgang is. Tijdens het werk zal dit paard gemakkelijk bewerkbaar zijn.
- Een hoge score op leervermogen (veel leervermogen) geeft een paard welke tijdens het werk gemakkelijk bewerkbaar is, veel reactie geeft op de hulpen, veel inzet toont, een blijde werkhouding heeft en over veel doorzettingsvermogen beschikt.
- De variabele stal rustig treft geen enkele correlatie met de overige variabelen